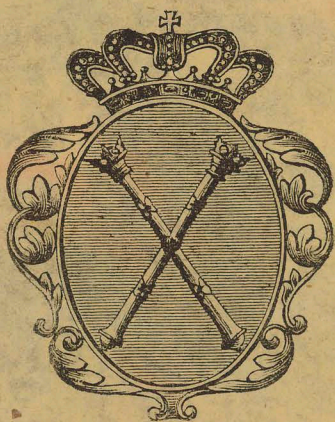

W. b. 240.

Teol. 4762.

Biblioteka Jagiellońska.

W. b. 240.

5182

CIMELIA

RXII
23.

X. 8. 15.

Verginius

mydawca.

Epistola Laponum et Rudin
Principi Poloni SyhB, et Epistola

Cim. Gu. 5782

DVÆ EPISTOLÆ
ALTERA ALO-
YSII LIPOMANI VENETI,

Episcopi Veronæ, Rom; Pontificis in
Polonia Legati, ad Illustrissimum
Principem D. Nicolaum Radiuillum
Palatinum Vuilnensem, &c.

Altera uero eiusdem Illustrissimi D.
Radiuili ad Episcopum, et Legatum illum.

Lectū dignissima, si ullæ fuerunt nostra ætate.

2. ad Thessal. 2.

Reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus
interficiet spiritu oris sui, et destruet
illustratione aduentus sui,

Regiomonti Borussiæ excudebat
Ioannes Daubmannus.

M. D. LVI.

DVAE EPISTOLAE

ALTERA ALIO

YSLIPOMATI VENETI

Episcopi Vices, D. P. Pontificis in

Poloniae Legati, et Illustrissimi

Principum D. N. Illustrissimum

Poloniae Vices, etc.

Altera vero eiusdem Illustrissimi D.

Radulphi ad Episcopum, et Legatum illum

Episcopi Vices, si illis fuerint in fine anni.

2. ad Thell. 3.

R. Radulphus, Illustrissimus, quoniam Dominus solus

Illustrissimus, et Illustrissimus, et Illustrissimus

Illustrissimus, et Illustrissimus, et Illustrissimus

Regimentum Botuliz extendat

Joannes D. Radulphus

M. D. LVI.

VERGERIVS.

Meministi, Christiane lector, uerbi illius, quod spiritus sanctus protulit Deuter capite. 28. Percutiat te Dominus amentia & coecitate, & furore mentis, &c: Hoc nunc Papatui accidit, quem uidemus pra nimia rabie, quia uidet se spiritu oris Dei quotidie magis magisque in praecipit impelli, & ruere amentem & furem.

Nam cum in tanta eius declinatione nulla certior ratio inueniri potuisset, qua saltem extraheret tempus, suumque improbissimum dominatum, & tyrannidem utcumque tueretur, quam si eorum hominum, qui sunt praecipua apud reges & Monarchas prudentia & uirtute praecipuaque autoritate, gratiam & beneuolentiam sibi moderatione quadam & dexteritate conciliaret, contra nunc Papatus facit, atque hos ipsos, summa iniuria, & contumelia excipit, tanta est superbia, tanta arrogantia, atque insolentia.

Quamquam uero haec ubique maxima apparet in ea praua generatione, tamen nunc in publicum emitto, magna quidem

A ij ut

(ut soleo) cum alacritate & lætitia (nā de pæ-
tefacienda deq; euehenda potentia & gloria
cœlestis mei patris, deq; diffamando & con-
ficiendo Antichristo agitur) Aloysij Lipo-
mani Veneti, Episcopi Veronæ, Paparum
in regno Poloniae internunciij, Epistolam
qua magis proditur illorum incredibilis in-
solentia, atq; arrogantia, addo etiam, impru-
dentia, cæcitas, & furor, quo nunc magis
sunt percussi, quam unquam antea.

Est enim apud serenissimum Sigis-
mundum Augustum Poloniae summa uir-
tute, summaq; fœlicitate regem, Illustrissi-
mus Princeps & Dominus, Dominus Ni-
colaus Radiuilius Dux in Olika, & Niesuiss
Palatinus Vuilnensis, &c. in quem Deus,
natura, & studia plurima & maxima orna-
menta et plurimas fœlicitates congesserunt,
tanta in uniuerso illo regno autoritate,
quanta (audeo dicere) nemo est hac ætate
apud ullum ex regibus, & Monarchis,
Hunc igitur optimum Principem, hunc in-
signem heroem, præclarus ille Episcopus
excepit impudentissima Epistola, lege ob-
secro, lege, nam hic sub sequitur, atq; interim
cogita, qua superbia atq; immanitate cre-
dendum

adendum sit talem legatum solere excipere
medios et infimos uiros, si audet summos
tam indigne, & tanta barbarie excipere &
laeessere, tamen si uix crediderim fuisse hoc
de exagitando Illustrissimo Radiuilo sol-
ius Lipomanni consilium, sed iubente atq;
urgente Ioanne Petro Carapha nunc Papa
atq; Antichristo, omnium quos Romana
Sinagoga aliquando enixa fuerit arrogan-
tissimo, pertinacissimo, ambitiosissimoq;
scriptam fuisse tam insanam Epistolam,
nec sine purpuratorum patrum consilio,
nam scio morem, qui enim uident
aliquem ex potentioribus discedere ab
eorum placitis, si non possunt armis ul-
cisci, nec rapere ad carceres, ad rogos, ad
cruces, hunc saltem per suos emissarios
curant inurendum notis sempiternæ infam-
iæ, ut ipsi quidem stultissime putant,
nam ea demum est uera laus & gloria, mis-
sum facere Papatum cum omnibus suis
corruptionibus atq; idolomanijs, genui-
nam uero & germanam Iesu Christi filij
Dei doctrinam amplecti, & summa con-
stantia tueri. Sed iam lege Epistolam
attente, nam quale responsum tulerit pau-

lo post magna cum uoluptate, & magna
cum admiratione leges.

Regiomonti in Prussia, Kalen, Octob.

M. D. LVI.

EXEMPLVM EPISTOLÆ
Aloisij Lipomani Legati Pontificij.

ILLVSTRIS

SIME PRINCEPS ET

Domine mi Colendissime.

Euerendus Dominus Adamus Conarski Regius Secretarius suis Literis die 15. presentis mensis Vilnæ datis me Amplissimæ Dominationis tuæ nomine salutauit certissimoq; ab ea me ualde amari, testimonio confirmauit. Quæ de re etsi multis antea nominibus Illustrissimæ D. T. haud parum debebam, nunc cum illud etiam ad suorum erga me cumulum meritorum accesserit, ut absentem non oblita, ul- tro me per communem amicum nimium amanter saluere iusserit, non possum ei me non summopere deuinctum fateri.

Hac tua fretus beneuolentia, Princeps Illustrissime has ad te scribendas duxi, ut aliqua Amplitudini tuæ suggeram, quæ illi fortasse sunt ignota; Neq; enim me Christiani uiri aut grati hominis officio fungi arbitrarer, si hæc illi patefacienda mi-
nime

nime curarem : quæ ut in optimam partem accipiat rogo, sunt enim ab amante animo candidoq; profecta. Ego quidem Clarissime Domine, cum adhuc Augusta Vindelicorum apud Serenissimū Romanorum Regem in Comitib; agerem quædam audieram de Excellentia Tua Clarissima, quæ mihi non placuerant,

Defector a fide.

Factus hæreticus.

eam uidelicet a catholica fide penitus defecisse, et cum nouis hæreticis manus iunxisse, Certum uero huius rei signum mihi afferebant, quod cum illa ab instituto suo, (sic enim dicebant) discedere non uellet Serenissimus Romanorum Rex illi aperte prohibuerat ne sextis ferijs & Sabbatorum diebus carnes comederet, quoniam hoc esset contra sanctæ matris Ecclesiæ constitutum, Hæc inquit ibi tum audieram, sed postquam ad Serenissimum Regem nostrum ueni, et Illustrissimam D. T. allocutus, tanta morum probitate ac tam sanctis desiderijs uidi (fateor ingenue) omnis illa quam mente conceperam de ea sinistra opinio cito euauit, uirumq; optimum & fidelem Christianum exinde semper arbitratus sum Illustrissimum Palatinum Vlnensem.

Ergo nunc habes pro malo uiro & infideli Christiano.

Sed

Sed postquam Varissouiam sum
 ultimo loco reuersus ea ipsa, quæ Augustæ
 audieram, & illis longe deteriora non a
 uulgaribus hominibus, uiliq; plebecula, sed
 a magnis senatoribus, testibusq; grauissi-
 mis, in quos exceptio nulla cadere possit
 de tua Amplitudine audire mihi contigit,
 & tanto quidem animi mœrore quantus
 unquam mihi contingere potuisset. Quid
 uero erat, quod hæc audiens non maxime
 dolerem, cum te sum̃ opere non solum ex
 animo diligam, sed amem potius, uenerer
 et obseruem. Dixerunt enim Palatinum Antesigna-
 Vinnensem antesignanum esse hæreticorū nus hæretic
 in hoc regno. Ad ipsum tanq; ad asy- Asylumpe
 lum confugere pestilentes hos omnes in- stilentū nos
 nouatores. Ipsum domi et passim, quo- uatorum.
 cunq; in loco uigeat sua ditio atq; potestas
 altare sacrilegum contra altare pietatis, &
 cathedram Pestilentia contra ueritatis ca- Sacrilegus
 thedram erexisse. Ipsam communio- Pestilens.
 nem sub utraque specie non solum fouere
 sed primum in aulam suam introduxisse.
 Secum alere, qui blasphemias nouas Receptator
 has disseminant. Concionatores falsos Blasphemio-
 admittere, qui Ecclesiam dei subuertant. rum, & fals
 for: Conci-
 onatorum.

B

Libellos

Libellos hæreticos non solum legere sed
& alijs legendos offerre & imprimen-
dos curare. Sacratissimam Eucharis-
tiam idololatriam nuncupare, eiusque rei
dederunt non exigua inditia, quod cum
Dominatio Tua Amplissima est cum Re-
gia Maiestate in Ecclesia, nunquã uultum
attollit in sacratissima hostiæ et calicis eleua-
tione, sed aut cogitabund⁹ faciem demittit,
aut literas fingit aliunde missas legere, Non
tenere Romanæ Ecclesiæ super omnes alia-
as primatum, neque Papam habere pro
Christi Vicario.

Dixerunt etiam illam credere uas-
na esse pro defunctis suffragia.

Non esse aliud Purgatorium, quam
Sanguinem Christi, Præbiteros debere
esse coniungatos. Sacra in materna lin-
gua euulganda. Aliaque tot & tanta de-
tulerunt, quot & quanta Lutherus ipse
cum uniuersa sua toto errante coelo Ger-
mania inuenire non potuit. Id etiam ad-

Fautor ne-
bulonum.
Perfidus Re-
gis contin-
arius,
diderunt, Excellentiam Tuam secreto foue-
re hos oēs nebulones et quicquid fauore
fidei per Regiam Maiestatem decernitur
arte

arte & industria sua euanescere secretisque
nūtijs agere ut nō ad quos ea res spectat, con-
trarium exequantur. Misisse etiam nunc
Geneuam seu Basileam nobilem quendam
ex domo sua, qui Caluinum, Laschi &
Lismaninum hæreticos aduocet & quot
quot poterit inuenire, pseudomagistros
prurientes auribus adducat, qui contra ca-
tholicam doctrinam disputent quo Apo-
stolicam q̄ sedem Antichristi Regnum (ut
illi dicunt) Dominatio Tua Clementissima
appellare solita est, funditus euertere co-
nentur. Demum quicquid hæresos impie-
tatis & perfidiæ in Polonia regno inueni-
tur hoc infelicissimo tempore totum id
Illustrissimo Vlnensi Palatino acceptum
refferunt,

Amator hæ-
reticorum,
& pseudo-
magistroz.

Hæreticus,
impius, &
perfidus,
quid potest
atrocius.

Hæc inquam cum audiui Amplissi-
me Domine, ualde ut par erat commotus
sum doluique ex animo me hæc Vlnæ
non ita intellexisse, dedissem enim operam
pro tua in me beneuolentia et obseruan-
tia in te mea, ut his de rebus tecum priua-
tim agerem,

B n̄

Credi-

Cur ergo
ob tam gra
uē causam
Vuilnam
nō accedis
Lipoma
nā?

Credidissem uero pro Dei benignitate
& misericordia, & pro ea, que maxima est,
uis ueritatis, me a tua Excellentia non fu-
isse prius recessurum quam in partes Ec-
clesiæ, si ab illa deuiasset, facile concessisset,
idque sacre scripturæ autoritatibus, sancto-
rum conciliorum, decretis, ueterum, sancto-
rum patrum unanimi consensu, & totius
Ecclesiæ catholicæ obseruatione conten-
dissem. Quod quia factum non est, equi-
dem eo cruciatu maiore torqueor, quod
hæc ipsa que audio de tam magno uiro
meique amantissimo, dignitatis suæ splen-
dorem macula ea, quam nemo unquam
eluere possit aspergunt, Si hæc uera sunt
Illustrissime Domine, quæ de Amplitudine
tua circumferuntur mala sunt atque etiam
ualde mala, quibus nisi cito finem impo-
sueris uehementer horreo, corporis et ani-
mæ ac totius Clarissimæ domus tuæ
interitum, nam Deus (Credas mihi) non
diu hæc impunita dimittet, non dico tan-
tum in futuro sæculo, ubi certa erit damna-
tio, uerum etiam in præsentī. Et eius-
modi rei plura adducere tibi possem ex-
empla, quam capillos (ut aiunt) geram in
capite

Non est du-
bium quin
etiam cupi-
as.

capite, Sin uera non sunt, prout amor singularis quo Amplitudinem tuam prosequor, me credere compellit, saltem efficiat (oro) & modis omnibus curet, ne de illa tam horrenda & portentosa efferantur.

Id autem proculdubio consequetur si tantum studiū deinceps in destruendis peregrinis doctrinis adhibuerit, quantum in euertendis rectis dogmatibus hucusq; adhibuisse prædicant. Nam cum Illustrissima Dominatio Tua sacris literis (quod sciam) operam non dederit non debet in negotiis fidei magistri officium suscipere et multo minus pati se tanquam leuem paleam omni doctrinæ uento circumferri: Nam si cum talibus hominibus, cum quibus illa sentire dicitur, tantum Christus est, heu in quem angulum Regnum illius arctatum est: Si cum illis est Ecclesia, falsa est uox Patris filio promittentis: Dabo tibi gentes hæreditatem et possessionem tuam terminos terræ. Falsa est uox Prophetæ: Dominabitur a mari usq; ad mare, & a flumine usq; ad terminos orbis terrarum. Falsum est & illud: Omnes gentes quascunq; fecisti uenient, & adorabunt coram te Domine

Euerfor reo
tor, dog
matum.

Indoctus sa
crarum liter
rarum.

ne & glorificabunt nomen tuum, Falsa certe ista omnia si tam parua eius hæreditas & possessio facta est ut eam non nisi Germania paucaque Regni Polonia terrula possideant. Si hoc uerum est, iam Christus gratis mortuus est, qui tam paucissimos sua est morte lucratus. Si hoc uerum est Spiritus Sanctus ab hinc amplius mille & quingentis annis non fuit in Ecclesia quem tamen Saluator misit, ut esset nobiscum in æternum, & doceret nos omnem ueritatem. Sed hæc non sunt præsentis loci.

Quasi in Anglia, in Gallia, in Italia omnes uobiscum sentiāt. Quid illud pauci ele-
cti.

Contra te adducis.

Cur ergo nō conferuatis?

Claudio Princeps Amplissime Epistola meam duorum grauissimorum sanctorum dictis: altero Athanasij Alexandrini Episcopi Ecclesiæ catholicæ columnæ contra Arrium, ita dicentis. Hæc fides est quam Christus Apostolis tradidit, & ab Apostolis ad nos usq; peruenit. Nec possumus eam in aliquo immutare, quam constat nos debere ab initio ut data est fide liter conseruare. Altero diui Hieronimi contra Luciferianos dicentis: Breuem tibi apertamq; animi mei sententiam profite-
ram

ram in illa esse Ecclesia permanendum quæ ^{Hoc quod}
ab Apostolis fundata usque in diem hunc ^{q̄ contra}
durat. Sic ubi audieris eos qui dicuntur ^{te diserte,}
Christi non a Domino Iesu Christo sed a ^{nam in il-}
quoque alio nuncupari, ut puta Marcionitas ^{la profus}
Valentinianos, Montenses, siue Campa- ^{nos mane}
tes, scito non Ecclesiam Christi. Sed ^{emus.}
Antichristi esse sinagogam. Ex hoc
enim ipso quod postea instituti sunt, eos se
esse indicant quos futuros Apostolus præ-
nunciauit. Nec sibi blandiantur, si descrip-
turarum capitulis uidentur sibi affirmare
quod dicitur, cum & Diabolus de scriptu-
ris aliqua sit locutus & scripturæ non in le-
gendo consistant sed in intelligendo.

Vos non in-
telligit.

Hæc sunt Illustrissime Domine, quæ
cum animum meum ualde stimulant
filere non potui. Ea uero charitate
scripta sunt quæ maior certe inueniri
non possit, Nouit Deus si Amplitudinem
tuam in uisceribus cordis mei gero idque
ob eius præstantes eximiasque uirtutes.

Nam

Nam quod olim de Saladino Sarra-
canorum Principe dicebatur, nihil ei ad uir-
tutem defuisse, nisi quod Christianus non
esset, id quoq; de te uir Amplissime merito
nunc dicendum uidetur, nihil tibi ad uirtu-
tum cumulum deesse, si eam, quam perse-
queris catholicam fidem fueris amplexus
si ea tamen, q̄ de te feruntur, uera sunt, quæ
pro syncera mea in te charitate falsa esse
non solum cupio, sed uehementer exopto.
Bene ualeat Illustrissima Amplitudo Tua
meque sui nominis studiosissimum, atque
amantissimum semper fore confidat. Ex
Arce Louitj die XXI. Februarij.
Anno M. D. LVI.

Illustrissima D. T. obseruantissimus.

AL. Lipomanus Episcopus
Veronensis, indignus Nun-
cius Apostolicus.

Illustrissimo Domino Nicolao Radiuil
Palatino Vuilnensi, &c. Domino obser-
uandissimo.

Inscriptio
Epistolæ.

VERGERIVS.

ATISNE IMPVDENS
uifa est tibi hæc Epistola Chri-
stiane lector? Quid illud in pri-
mis, Demum quicquid HÆRESEOS, „
IMPIETATIS, & PERFIDIAE, in „
Poloniæ regno inuenitur hoc infœlicissi- „
mo tempore, totum id Illustrissimo Pala- „
tino Vilenfî acceptum referunt? potuit
ne quicquam dici atrocius? Sed quot præ-
terea euomuit conuitia in tantum Princi-
pem? quot etiam blasphemias in doctri-
nam nostram, allatam e sinu cœlestis patris
quam inepte, quam stulte sibi persuadet
nobis aliam esse fidem, aliam Religionem,
quam quæ a Christo filio Dei tradita est
Apostolis, & quam Apostoli docuerunt?
In summa prodidit hic suam non modo
imprudentiam, sed ignorantiam quoque
Reuerendus ille pater, ut pote qui nec sta-
tum quidem adhuc assequitur huius tam
celebris & decantatissimæ causæ, quæ hac
ætatē de religione controuertitur.

C

Quid

Quid interea Illustrissimus Raduilius?
putauit ne accepta Epistola ulciscendam ini-
uriam sibi illatam: petendam uicissim fa-
mam, existimationem, aut forsan uitam
legati, ut Papistæ, ut Carnales faciunt: Ni-
hil certe minus, sed tulit æquo animo ac
condonauit omnia maledicta in se modo
iactata, imo, quod Christianum uirum de-
cet, orauit æternum patrem D. N. Iesu
Christi ut unguento spiritus sui sancti sanet,
aperiatque oculos illius cæci hominis.
Sed quæ iactata fuerant in nostram doctrin-
am, nostrarumq; Ecclesiarum ministros,
petebantque recta honorem patris cœ-
lestis, hæc minime ferenda putauit, imo
scripta diligenti Epistola confutanda.
Confutauit igitur (quantum Epistola ra-
tio ferebat) firmissimis argumentis, atque
interim adidit nobis suæ fidei cōfessionem
ac patefecit se Ecclesijs intrepide, nec puta-
uit habendam ullam rationem illarum om-
nium rerum, quæ plurimos, ne se nostris
partibus adiungant, quum tamen agnos-
cant ueritatem, remorari solent. Quare
habemus certissimam ueluti arram ab illo
optimo Principe, qua sancte promittit se
omnes

10
omnes suas opes, omnia sua studia, omnem
suam auctoritatem, sanguinem denique &
uitam omnem paratum esse profundere,
quo purior Euangelij doctrina contra om-
nem potentiam & fremitum mundi, reti-
neatur, & quotidie magis promoueatur.
Nam ut scias rem omnem, Christiane lec-
tor, atque obiter tibi incipiam reddere rati-
onem peregrinationis meae, peruasi e Bo-
russia seu Prussia in Lituaniam usque, dun-
taxat ut talem Principem uiderem, atque
alloquerer, audiui, sum allocutus, affir-
mo cum uere sentire spiritualem regeneratio-
nem, agi spiritu sancto, esse filium Dei, &
membrum corporis Christi, omnia haec quae
modo dixi, mihi Ecclesiarum Christi no-
mine, quasi stipulanti promississe, & propter
ea etiam consensisse, ut eius Epistolam
aderem, ac uerterem in Italicum, Agenda
certe maximae gratiae Deo pro hoc fratre,
pro hac tam magno ornamento, et praesidio,
quod addidit nostris Ecclesijs, & orando ut
illi augeat thesaurum fidei & spiritus san-
cti, atque ut alios quoque huiusmodi excitet
nutritos, hospites, & patronos Ecclesiae
suae sanctae, per Christum Dominum nostrum.
Sed iam responsum lege. C ij Re-

RESPONSVM ILLVS-
TRISSIMI PRINCIPIS
Nicolai Radiuili ad easdem literas.

REVERENDIS
SIME DOMINE AMICE
charissime ac honorande salutem
et Christianam foelicitatem,

QVOD REVEREN-
dam Dominationem tuam de
mea erga illam uoluntate Reuerendus Do-
minus Conarski Maiestatis Regiae Secre-
tarius literis suis certiolem fecerit, egit hoc
sane, ut uerum fatear me penitus inscio,
Etsi etenim in eo sermone, qui mihi secum
non ita pridem mutuo acciderat, multa
sim de D. tua Reuerenda & amanter &
honorifice locutus, tamen ut ad eam defer-
rentur non putabam necessarium esse, Pro
inde studium quidem hoc in me ipsius,
quo Reuerendam D. tuam conatus est mi-
hi amicitiolem reddere non solum non im-
probo

probo, uerum etiam uehementer laudo
gratiasque illi ago plurimas. At quod
Reuerenda D. tua, pro hac mea quantula-
cumque declarari potuit humanitate et be-
neuolentia multum se mihi & debituram
esse & deuinctam fore asserat, non uideo
quomodo tantum sim de illa meritis, ut
qui ceteris quoque omnibus exteris, qui mo-
do Aulam Serenissimi Regis nostri adeunt
eadem omnia, mente eadem, libentissime
solitus sum prestare. Par est profecto
mea hac Reuerendæ D. tuæ, cum alijs hu-
manitas nihil peculiare est, quod in ipsam
contulerim, communius hac apud nos ex
maiorum more, & gratia & fortuna esse
omnibus solet. Itaque nec ego etiam
peculiarẽ aliquam nomine hoc a Reueren-
da D. T. expeto, exoptoue gratiam.
Satis est si id mihi redditur, ut animum me-
um, meaue amica, & candida officia esse
apud se grata iucundaue sinat. Cuius
rei declarandæ ac testificandæ gratia, quod
Reuerenda D. T. pro uiri boni hominis-
que, ut præferebat, in primis Christiani mune-
re capta istinc occasione non nulla mihi ig-
nota quasi, idque animo & candido & mei

C in maiorem

maiores amantem ac studiose, perscriben-
da communicandaque opere prae-
duxerit, non possum non fateri agnoscere
me in eo, suae erga me gratissimae uolunta-
tis non obscura inditia, quae ut eo etiam
magis chara mihi sint, quam hic Reue-
rendae Dominationis tuae candor & singu-
laris beniuolentia, tum uero aetas eius, non
uulgari ut uidere licet condita humanitate
effecit. Accepta ergo haec a me sunt om-
nia in partem (quod aiunt) optimam, &
ita sane accepta, non quemadmodum Re-
uerenda D. T. arbitratur ignota, sed prae-
sensus ut notissima, neque ut intra meos tan-
tum priuatos sensus abstrusa atque recon-
dita, sed ut saepe ante hac a me palam ac
publice, et professa et multorum hominum
oculis multis in locis, sine fuce, sineque om-
ni simulatione obiecta. In quibus licet
fortasse, quae mea sit sententia Reuerendae
Dominationi Tuae confirmare uel ipso si-
lentio possim, tamen ut ne hanc suam in
me compellendo cohortandoque liberta-
tem, uel neglectam a me, uel prorsus con-
temptam esse existimaret, respondendum
illi breuiter ad singula duxi, eo modo eo-
demque

demque ordine, qui mihi ab illo propo-
tus est per omnia seruato. Atque id
equidem non quo quantum in ista harum
disputationum controuersia, uel ingenio,
uel etiam arte doctrinaque possim osten-
tem, Sed ut qui meus sit de obiectis sensus,
& quibus fundamentis quibusue rationi-
bus nitatur simplicissime exponam.

Sum fateor homo aulicus, magisque
militiæ artibus quam studio Theologiæ
atque Philosophiæ deditus. Attamen
cui nihil desit ex ijs, quæ Deus hominibus
ad inuestigandam sui noticiam uerumque
sui cultum ac ueram religionem cognos-
cendam & apprehendendam pro sua ad-
mirabili bonitate indidit ac concessit.

In

Inprimis autem scribit R. D. T. Cum non ita pridem Augusta Vindelico-
rum apud Serenissimum Roma: Regem aliquandiu ageret, audisse se quidem de me quæ illi minus placuissent, nimirum me a Catholica fide poenitus defecisse manum etiam cū nouis hæreticis iunxisse, ei⁹ rei allatum ad se iudicium, me cum discedere non lim ab instituto, aperte a Regia Maiestate prohibitum esse, ne, quoniam id contra sanctæ matris Ecclesiæ erat constitutum; Sextis ferijs & diebus sabatorum carnibus uescerer.

Ex his sane ipsis R. D. T. uel facillime existimare potest, quam ego sermones illos qui tunc ibi de me uulgabantur, esse mihi uoluerim ignotos, cum ea quæ domi facerem sic essent intra eius parietes foresque conclusa, ut non solum in uulgus ipsum, sed & ad Regiam Maiestatem statim prorumperent, cuius iudicium & auctoritatem si cuiquā in ea parte parum uidebar ueritus, multo minus moror, quin etiam maximopere letor ea & R. D. tuæ, & sui similibus non potuisse probari, pro com-
perito confirmatoque habens, ab eius loci
atque

atque ordinis hominibus, quæ recta sunt
pro malis, quæ mala pro recte factis cense-
ri. Sic apud Euangelistam homines eius-
dem farinae scribæ et Pharisei, Christum Do-
minum orbis, et saluatorem uniuersi mun-
di, publicanis conuersantem, agrum in Sa-
bato curantem, Apostolos uellentes in die
festo spicas, ut manifestos legum latarum
transgressores uiolatoresque calumniose
accusant. Accusatur & Paulus Aposto-
lus, uas misericordiæ Dei selectissimum,
multarum gentium doctor, ab oratore Ter-
tullo, primum coram Anthonio Fœlice
postea coram Portio Festo, Iudeæ præfidi-
bus, cum de multis criminibus alijs, tum
præcipue de perturbato, pesteque maxima
infecto uniuerso terrarum orbe, In quem
modum cum & cæteri quoque Apostoli
multique alijs sanctissimi uerbi Dei præco-
nes ab illis fimbriatis legum, traditionum
que custodibus & interpretibus criminati
sint, minime uideri mirum debet, me qui
tantummodo auditor sectatorque eorum
sum doctrinæ, hæreseos seu ipsius Christia-
næ sanctæ catholicæ fidei, defectionis nota-
ri, Subiicitur uero huic ipsi calumniæ, pro
D inditio

Indubio, seu quodam certo, firmo & infalli-
bili argumento, ipsaque ut aiunt, notissima
quadam demonstratione, eius carniū
mihi tunc ibi diebus prohibitis, & uulgaris
& usitatus.

Sed quantum id ad fidem catholicam,
uel declarandam, uel confirmandam, aut
infirmendam habeat momenti, non sane
conspicio. Cum ipse Iesus Christus Do-
minus & doctor noster, sanctæ suæ Eccle-
siæ caput, Summusque Pontifex manifeste
prædicet. Non quod ingrediatur in os,
impurum facere hominem, sed illud quod
egrediatur ex ore. Quo argumento ma-
nifestissime confutat Phariseorum in die-
rum obseruatione, ciborumque delectu ob-
stinatam cæcitatem, dicit enim Apostolis,
Phariseos ex eo uerbo scandalizatos esse,
referentibus, Sinite inquit eos, Cæci sunt,
& duces cæcorum. Adhucque commina-
tionem. Omnis plantatio, quam non plan-
tauit pater meus cœlestis, eradicabitur.

Hinc facile iudicari potest, quid carni-
bus sit cum fide catholica commune.
Nam & ipse diuus Paulus, summus eius
fidei propagator, Colossensibus scribens,
nemo

nemo igitur, ait, uos iudicet, de cibo & po-
tu. Item ad Titum. Omnia munda munda
dis, inquit, Coinquinatis autem, & infideli-
bus, nihil est mundum. Et diuus Augusti-
nus, Non ex ipsa earum rerum natura, qui-
bus utimur, sed ex causa utendi, & modo ap-
petendi, uel probandū, uel improbandum
esse, quod facimus, admonet, fieri enim pos-
se, ut sine aliquo cupiditatis & uoracitatis
uitio, præciosissimo cibo sapiens utatur,
Insipiens autem, foedissima gulæ flamma,
in uilissimum olus ardescat: Multa docto-
rum similia his, nisi breuitati consulerem,
possent comminisci. Noua hæc est, non
Ecclesiæ, ut Reuerenda Dominatio tua pu-
tat, sed quarundam paucarum in Romano
Pontificatu, personarum, uel potius perni-
ciosissimarum pestium, in dierum observa-
tione, ciborumq; delectu, superstitio, fa-
cile si liberet, & nisi Dominationi tuæ no-
tius id quam mihi esset, nomina hic eor-
um, quæ quis quo tempore, & quæ
libidine in Ecclesiam adsciuit, enume-
rare possim. Quorum execranda te-
meritas, & audacia, quia antiquissima-
rum Synodorum decretis, Martini

D 0

Papæ

Papæ, Anticyranæ, Bracarenſis, Toletanæ,
damnata reiectaque eſt, neſcio quomodo
quis eſſe conſtitutionem Eccleſiæ affirmer,
quod ſemel ipſa Eccleſiæ autoritas &
damnauit & repudiandum eſſe perpetuo
cenſuit, ita, ut qui clericus olera cum carni-
bus cocta, quaſi illicita, propterea que ſper-
nenda atque execranda non manducaret,
aut ſaltem deguſtaret, eum tanquam hære-
ſeos ſuſpitionem a ſeſe non remouentem
ipſo ordine offitioque deponat. Ipſumq;
Episcopum, qui in eam dignitatem aſſum-
mendus ſit, inter cætera examinandum iu-
beat, an carniū perceptionem non culpet.

Hiſ & plerisque alijs argumentis, ra-
tionibus, ſcripturis, doctorum authorita-
tibus, conciliorum decretis, denique ipſius
etiam urbis Romanæ, in qua in hunc uſque
diem, omnibus temporibus, carnes eſſe,
ſine discrimine in uſu dicuntur, exemplo
adductus, & edebam tunc, ut ferebar, car-
nes, & nunc abſque conſcientia in Chriſti
nomine, cum gratiarum actione, edo. Ne-
que propterea, ut iam declarauī, uel hære-
ticum me, uel Chriſtianæ catholicæ fidei
deſertorem puto.

At

At a Regia Maieſtate, ut ne id face-
rem eram admonitus, agnoſco ſane, Sed ne
que hoc me defectionis arguit, neque ita
admonitus eram, ut abſtinerem penitus,
quo factum eſt, ut optimi, Chriſtianiffimiq;
Regis, clementiſſimæ admonitioni, mo-
rem libentiſſimæ gerens, mihi nihil ſubdu-
xerim, alios qui ea ſuperſtitione tenerentur
non immutauerim, iſs præſertim, quos uos
contra æterni immortalis que Dei, certum
& immutabile decretum eſſe ita uultis,
neſaſtis diebus.

Hæc ſunt Reuerende Domine, quæ
humaniſſimam tuam Dominationem in
prima hac ſuarum obiectionum particula
eſſe, breuiter, de ſenſu, intellectu, uſuq; meo
commoneſactam uolui, Præter hæc nihil
prorſus eſt, quod ipſa me, uel aliter quam
ſcripſi, ſentire, uel ut ſentiam adduci poſſe
aliquomodo putet. Nunc de iſs quæ
ſubſequentur.

Scribit R. D. tua, hæc ſe ibi quidem
de me, ut præſatum eſt, audiuiſſe, Sed poſt-
quam ad Sereniſſimum Regem noſtrum,
uenit, meque allocuta, tanta morum probi-
tate, ac tam ſanctis deſiderijs ornatum ui-

dit, fateri ingenue, omnem eam, quam de
me conceperat mente, finistram opinio-
nem, euauisse statim, & exinde semper ar-
bitratam esse, quod Palatinus Vilenſis,
uir optimus et Christianus sit, plane fidelis.

Hic ego quod rescribam, præter id ni-
hil habeo, quam rem me quidem magnam
existimare, & in consequenda uera felicità-
tate insignem, ac præstantissimam, Si quis
inter alia, quæ esse probro & dedecori so-
lent, hominibus sinistra de se apud omnes
opinionem uacet, Cum in his ciuilibus ex-
ternis actionibus, & forensi administratio-
ne, tum uero uel maxime in sacra catho-
lica fide, pietate & religione, cuius malum
exemplum, multo tetrius, detestabilius,
nocentius, ac perniciosius est, Reipublicæ
Christianæ, quam eorum, quæ in moribus,
& ciuili societate uersantur, tamen quod
opinionem eam Reuerenda Dominatio
Tua, sic conceptam, e mente eiecerit, æqui-
usque ac moderatius de me sentire incœpe-
rit, id me parui admodum, uel nihili pror-
sus, & facere & existimare. Quemad-
modum enim tunc, cum mea eiusmodi
uiuendi

uiuendi ratio Reuerenda Dominationi
tua displiceret, cura mihi non fuit, ut pro-
baretur, ita quoque ne nunc quidem, cura
mihi multum est, Si opinionem, quam
ego libentissime tuli, quam conceperat,
mutata, aliter quam de me senserat, sentire
incipiat

Proinde & repetere, resumereque Reuerendam Dominationem Tuam, primam de me opinionem patior non inuitus, & laudari me ab illa, nomineque fidelis Christiani, cum ipsa, ut hinc conficio, nihil minus sit, quam Christiana dignari, non magni facio, esseque mihi summa cura & diligentia cauendum, existimo, ne cum illa, illiusque similibus religionis Babilonicæ, purpuratis, galericisque satellitibus, Christi & ueræ catholicæ fidei, coniuratis hostibus, quicquam quod ipsi filij Dei uiui, manifesto uerbo contrarium commune uel habeam, uel etiam aliquomodo sentiam, iuxta præceptum eiusdem. Cauete uobis a falsis Prophætis,

Subiungit quoque ibidem R. D. tua, cum ultimo loco redisset Varschouiam sibi ea ipsa, quæ Augustæ audierat, & illis longe deteriora, non a uulgaribus hominibus, uilique plebecula, sed a magnis Senatoribus, testibusque grauissimis, in quos exceptio nulla cadere posset, de me contigisse audire, & tanto quidem animi mœrore, quantus unquam illi contingere potuisset. Quid enim, inquit, erat, quod hæc audiens, non maxime dolerem, cum te sum opere, non solum ex animo diligam, sed amem potius, uenerer, ac obseruem?

Mihi uero, quo tempore, hæc R. D. tua, ita de me Varschouia, audiebat, nihil gratius potuit accidere, quam quod ea ipsa sint, non a leuibus, uanisue hominibus, sed a Senatoribus magnis, grauissimis testibus relata. Quid enim homini pio, ueræ religionis studioso, optime sibi conscio, potest in uita iucundius accidere, quam si earum rerum, earumque actionum, quæ, si Christiani sumus, palam, publiceque nobis & amplectendæ & prosequendæ sunt, tam præclara testimonia habeat? Potuit quidem R. D. tua, si libuisset, ex me ipso, omnia

omnia præsens, quam diu hic erat, fufius ac
locupletius, cognouisse, diffimulasse nihil
omnia ad ipsum, ut aiunt, unguem, ut sen-
tio, liberrime, libentissimeque effudissem.
Quæ si mala aut falsa essent, & reprehendi
errorem, et familiariter corrigi permis-
sem, fuissetque illi, ipse, hac eiusmodi con-
fessione de me ipso, religioneque quam se-
quor mea, tam certo, tamque firmo testi-
monio, quam fuerint nō, in quos ipsa, nullam
posse cadere exceptionem putat. Sed
quoniam ita accidit, ut ex alijs, eisque non
uulgaribus, istam suam de me opinionem
Reuerenda Dominatio tua confirmaret,
non fero moleste, quin potius, magnam
ex eo uoluptatem capio, quod quæ ego
omnium oculis, apertissime proponere de
me soleo, indicia, ea omnium habeantur
in ore.

Hoc Reuerendæ Dominationi tuæ, ut
subiungit, dolere, ipse quoque uehementer
doleo. Nam quod me a se maximo pe-
re, non diligi solum ex animo, uerum eti-
am & uenerari, & obseruari, scribit, ignoro
qualis ea sit futura dilectio, quæ per fucum
lenociniumque uerborum, in dolorem

E uel

vel potius inuidiam, propter piā, honestam & Christianam uitam desinat. Id ut eo illustrius sit, ea quibus Reuerēda Dominatio tua esse sibi partum scribit dolorem, referam, sic enim inquit.

Dixerunt quippe, Palatinum Villensem, antesignanum esse hæreticorum in hoc Regno, ad ipsum tanquam ad asylum confugere pestilentes hos omnes innouatores, ipsum domi, & passim quocumque in loco uigeat sua ditio atque potestas, altare Sacrilegum, contra altare pietatis, & cathedram pestilentie contra ueritatis cathedram erexisse. Ipsum communionem sub utraque specie, non solum fouere, sed primum in aulam suam introduxisse, secum alere, qui Blasphemias nouas has diffeminent, Concionatores falsos admittere, qui Ecclesiam Dei subuertant, libellos hæreticos, non solum legere, sed & alijs legendos offerre, & imprimendos curare. Sacratissimam Eucharistiam Idololatriam nuncupare, eiusque rei dede-
runt non exigua indicia, quod cum Domi-
natio tua amplissima, est cum Regia Ma-
iestate

estate in Ecclesia, nunquam uultum attol-
lit, in sacratissima hostia, & calicis eleua-
tione, sed aut cogitabundus faciem demit-
tit, aut literas fingit aliunde missas legere.
Non tenere Romanam Ecclesiam super om-
nes alias Primatum, neque Papam habere
pro Christi uicario. Dixerunt etiam
illam credere, uana esse pro defunctis suf-
fragia, non esse aliud Purgatorium quam
sanguinem Christi. Presbiteros debere esse
coniugatos. Sacra in materna lingua
euulganda, aliaque tot & tanta detulerunt.

Magnum equidem hoc, atque indi-
gestum, multarum grauissimarum, quas
unquam Ecclesia habuit, disputationum
chaos est, quibus si ut illarum rationes,
postulant, respondere uellem, opus in-
immensam magnitudinem abiret breui-
tatemque quam mihi sequendam propo-
sui, longe excederem, neque tamen id
quod res exigit, consequerer.

Homo quippe sum, ut praeli, au-
licus, militiae magis, rebusque foren-
sibus, quam studio Theologiae addictus.

E. H. At

At quia Christianus utique, cum multi-
multorum, huius quoque ætatis nostræ, præ-
stantissimorum scriptorum, extent ea de-
re, & graues & prolixi tractatus, non dis-
putandum quidem mihi de omnibus, sed
tamen, quid de singulis sentiam exponen-
dum ac declarandum duxi.

Ego igitur, socium me, non antesigna-
num, eorum, quos Reuerenda Domina-
tio tua, contumeliæ causa, per odium &
intemperantiam, hæreticos, appellat, & esse
& fore confiteor, ac lubens, Sequutus pi-
um exemplum Constantini Magni Impe-
ratoris, qui comministrum se quoque eo-
rum, qui Niceno aderant concilio, non est
dedignatus confiteri, nec moleste fero, ab
eo me hæreticum dici, qui ipse, cum Pa-
pista aut Romanista sit, nihil magis sit,
quam mere hæreticus, pro certo & confir-
mato habens, eam demum ueram Christi-
anamque religionem esse, quæ huic teter-
rimæ & execrandæ meretrici Babilonica,
sedem sanctam, ut Christus prædixerat,
nefarie occupanti hæresis dicatur. Sic
in eum nunc locum Romanæ uestre pro-
fessionis nomen, maxima quondam ob-
seruantia

seruantia cultum, deuenit, ut non maiori
indicio opus sit hæreticum esse, quam si
Romanus sit, aut Pontificius. Si con-
tra Christianum & Euangelicum cum tali-
bus hominibus mihi rem esse, tales mein-
meam amicitiam, familiaritatem, consue-
tudinemque trahere, talium ad me concurs-
sum, me non ferre tantum, sed & uehementi-
ter expetere, adeo non inficias eo, ut etiam
palam & publice prædicari ab omnibus &
sinam, & laudi id mihi maxime ducam.

Altare mihi porro est, non ut Reue-
renda Dominatio tua putat, Sacrilegum
sed Sacrum Christianumque prorsus, non
impietate, idololatriaue Pontificia profa-
natum sed Christi Apostolorumque con-
stitutione instructum. Denique non Ro-
manæ, aut Loretanæ Mariæ, ligneis uest-
ris dijs, & numinibus, re ipsa dæmonibus
Delphicis nuncupatum, sed ipsi æterno, &
uiuenti Deo nostro, erectum ac dicatum.

Illud omnibus, quæ Romanæ super-
stitionis libido, inuexerat, & idolis & ab-
usibus repurgatum, feci ut in usu esset, non
expiandorum delictorum, non magico-

tum præstigiorum, incantationum uel ex-
crandarum, sed in ipsius Coenæ Domini, &
repetendæ & commemorandæ. Ex eo
omnes uestros, partim auro atque argento
inclusos Deos, Idola omnium abomina-
tione prosequenda, quæ gentilitas coluit,
cieci, furta uestra restituti, sacrilegia reddi-
di, esseque solius Coenæ Domini, puram,
incontaminatâ ac ab omni scelere uacuam
mensam uolui. Sicut & Priscos mensas
suas altaria arasque nuncupasse Ignacius
scribit, quod ad illas preces funderentur,
panisque & uini esset distributio.

Cathedram quoque ueritatis, non pes-
tilentiæ habeo, in qua non traditiones fig-
mentaue uestra (uniuersæ Christi Ecclesiæ)
pestes maximæ, non Scothi, non Eckij,
non Cochlei, non Vicelij, non Pigij, aut ali-
quæ uestrarum Bullarum scelerata & ne-
fariæ uoces sunt, Sed ipsius uiuentis Dei
uerum, certum & immutabile uerbum, per
Prophetas, Christum & Apostolos Eccle-
siæ traditum, sine ullis humanarum con-
stitutionum phaleris, sonat, & cum reli-
gione docetur maxima, supra quod nihil
penitus

20
penitus esse puto, cui fides a quoquam
haberi aliquomodo debeat, presertim
cum id fieri sine maximo discrimine non
possit, iuxta illud diui Chrysostomi in
Genesim scribentis. Non credere his,
quæ in diuina scriptura continentur, sed alia
quædam ex propria sententia inferre, opi-
nor, plurimum periculi secum uehere
his, qui talia audent.

In communione autem utriusque
Speciei, sciat Reuerenda Dominatio tua,
me Christi Apostolorumque sequi insti-
tutionem, ac speciem sanctissimi illius Sa-
cramenti, accipere utramque, authori-
tate Testatoris ipsius, qui hoc nobis
Testamentum ita ordinauit, adductus,
sic enim inquit, Quicumque comederit
carnem meam, & biberit meum sangui-
nem, non morietur in æternum. Et
diuus Paulus Corinthiis scribens ait.

Ego enim accepi a Domino, quod
& tradidi uobis. Confirmant uero in
eo me, cum multorum grauissimo-
rum Doctorum, maximeque Augustini,
Hieronimi,

92
Hieronimi, Ambrosij, & Chrysostomi,
non obscura testimonia, tum uero Gelasij
etiam Pontificis decretum, & memoran-
dum, & summa diligentique considera-
tione dignum.

Comperimus autem, inquit, quod qui-
dam, sumpta tantummodo corporis sacra
portione, a calice sacri cruoris, abstineant,
qui proculdubio, quoniam nescio qua su-
perstitione docentur astringi, aut integrum
sacrum percipiant, aut a non integris arce-
antur, quia diuisio unius eiusdemque mi-
sterij, sine grandi sacrilegio provenire non
potest. Scribitque nonnullis Episco-
pis, ac præcipit, anathemathizari omnes,
qui accepto corpore Christi, abstineant a
communione calicis. In hunc modum
quoque, & Iulius Papa, Episcopis per
Ægyptum, Illud uero ait, quod pro come-
plemento Communionis intinctam tra-
dunt Eucharistiam populis, nec hoc prola-
tum ex Euangelio testimonium recepe-
runt, ubi Apostolis corpus suum commen-
dauit, & sanguinem. Seorsim enim Panis
& seorsim Calicis commendatio memo-
ratur. Possem hic & alia multa commemo-
morare

morare quibus quo minus tam nefandum
& tam sceleratum, in denegatione alte-
rius speciei sacrilegium execrer ac abomi-
ner, adduci pertrahique non sinar.

Vtor itaque ego specie utraque, &
quotiescumque utor, & refici me, & ui-
uere plane sentio, secundum illud Augusti-
ni, Qui manducant & bibunt Christum
uitam manducant & bibunt, Illum enim
manducare, refici est, illum bibere, est uiue-
re.

Sic omnium temporum puriores
Ecclesiæ integra hæc semper retinuerunt
Sacramenta, non diu est, ut Pontifices
cum suorum mitratorum scurranum de-
testando collegio, laicos altero fraudau-
erint. Primum id Constantiense Conci-
liū, Anno ab orbe Redempto, M. CCCC.
XV. celebratum, ademit, contra cuius
tam indignam, & tam flagitiosam consti-
tutionem, Basiliense longa multaue dis-
putatione adductum, statuit, licere Bohe-
mis utramque speciem percipere.

Ex his constare liquidissime potest,
omnes hos, qui uel ipsi utramque speciem
non sumunt, uel alios quo minus sumant,
metu Papalium excommunicationum,

F prohibent

prohibent, non aliud quam ipsa anathematizata, ipsos Antichristos, ipsa satanae membra, fures denique ipsos esse sceleratissimos, reitam sacra, omnibus sine discrimine hominibus Christianis, beneficio ipsius Iesu Christi Redemptoris Saluatorisque nostri concessa.

Quod uero blasphemus, rerum nouarum disseminatores, quod Concionatores falsos, quod haereticos attinet libellos, Sic Reuerenda Dominatio tua habeat, breuibus, Non fouere me Sacrificarios histriones, non Sacerdotes Pontificios, non Monachos cuculatos, denique non quos uestri fermenti esse sciam, Ganeones, helluonesque aliquos, ergo nec Blasphemus quidem innouatores, nec Concionatores falsos fouere, cum nihil blasphemiarum, nihil imposturae, nihil impietatis, & immoderate in tradenda falsa doctrina libidinis, impudentiaeque sit, quod ista Pontificiarum, turpissima, & plusquam Africana monstra, lues, pestesque perniciosissima non contraxerint.

Concio

Concionatores, ego foueo, uiros bonos, homines & doctrina & moribus probatos, uera Christi doctrina & religione imbutos, non qui mihi canones, qui Decreta, qui somnia uestra referant, sed qui me de aeterni, & immortalis Dei, perpetua & immutabili uoluntate, per Christum filium eius reuelata, per Apostolos tradita, atque confirmata, faciant certiore, uiamque domini planissimam, non illa prae-rupta Synagoga uestra diuerticula, ipsum fontem ueritatis, non cisternas uestras, ostendant, ac demonstrent.

Libellos autem, qui a uobis haeretici habentur, & ipse lego, & alijs legendos libentissime trado, pro confirmato habens, nihil quod a uobis non damnetur, bonum esse, quod uero non laudetur, malum, perniciosum, turpe. Horum nonnullos, partim sermone nostro patrio factos, partim ex Latinis, Germanicisque translatos, & dedi imprimendos antehac, & in posterum plures dabo. Arbitrorque me in hac parte, uiriboni, & hominis Christiani praestare officium, si unquam antea, certe hac aetate nostra,

Ecclesijs Christi, quæ in isto Regno, istisq;
in prouincijs, Serenissimi Regis nostri, ue-
ritatem Euangelij, & amplecti, & agnos-
cere coeperunt, maxime necessarium.

Sacratissimam Eucharistiam, hoc est
ipsum Corporis & Sanguinis Domini
nostri Iesu Christi, Sacramentum, pignus
redemptionis nostræ certissimum, intra
ueri & legitimi usus, ab ipso Christo in-
stituti, ab Apostolis traditi, in primitiua
Ecclesia semper obseruati, metas positum,
pro re omnium sanctissima habeo, neque
quicquam ibi in eo idolatriæ fieri puto, si
in usu legitimo sit. Sed priuatas uestras
Missas, in quibus Coenam Domini, ipsum
Eucharistiæ Sacramentum, turpissime pro
fanatis, filium Dei a dextris Patris in for-
didissimas omnique scelere plenas Sacrifi-
culorum manus, magicis uestris incanta-
tionibus detrahendum, Phitonicis ac Præ-
stigijs inspirationibus, inhalationibusq;
de uita quasi uestra uiuificandum, ac ibi
Deo patri, pro uiuis & mortuis, pro pecca-
tis populi, pro sanitate, pro Successu rerum
foelici, denique pro ipsis etiam bestijs seu
pecudibus

pecudibus, ut cuiusque libido & temeritas
fert, ad aras & idola uestrorum mortuo-
rum Deorum, quibus a uobis honos Dei
uiui tribuitur, turpissimi quaestus causa,
offerendum, atque immolandum putatis,
per templa, plateas, uicos circumfertis, au-
ro argentoque includitis, certis spatijs in
ciborijs uestris asseruatis, ut rem horren-
dam, & omnibus execrationibus dignam,
ita abominor, ut non modo intueri eam,
uerum ne cogitatione quidem concipere
sine metu possim, ratus hanc eiusmodi
uestram idololatriam, non minus esse om-
nibus pñs Christianis uitandam, quam ui-
tanda erant Babilonica illa idola Iudæis, de
quibus a Propheta præmoniti fuerant, in
Babiloniam abducendi. Iuxta illud etiam
Iohannis, fugite a cultura idolorum, & il-
lud Geneseos, abijcite Deos alienos, qui in
medio uestri sunt & mundamini. Quo-
fit, ut repudiatis uestris eiusmodi idolis &
superstitionibus, non latitantem, aut deli-
tescentem in placentis uestris, ut uos uultis
Iesum Christum Dei & Mariæ filium, ue-
rum Deum, & uerum hominem, sed a
dextris Dei sedentem, ibique cum ipso Pa-

tre, perpetuo regnantem, inferiora hæc pro
placito gubernantem, Ecclesiam suam sibi
hic & proferentem & seruantem in sacra-
lum, colam, adorem, uenerer, ac inuocem.
Atq; utinam tandem aliquando, reiectis
his abusibus, nobis ueræ Missæ usus, qui
post tempora Apostolorum, ab ijs ipsis
acceptus, in Græca quidem Ecclesia tem-
pore Basilij, atq; Chrysostomi, in Latina
uero, tempore Ambrosij, Hieronimi, Au-
gustini, ut eorum scripta testantur, obser-
uatus est, nobis restitueretur. Etsi etenim,
ut uidere licet, tunc etiam, Missa, nomen
sacrificij obtinebat, tamen apparet non ob-
scure, eam nihil aliud fuisse, quam gratia-
rum actionem, & cœnam publicam, ubi
in conuentu Ecclesiæ, corpus & sanguis
Domini populo distribuebantur, talem
Missam, inquam, ueri cultus, & ueri sacri-
ficij nomine, ueteres illi doctores nuncu-
pauerunt. Quæ uero postea ad eam tem-
poribus diuersis accesserunt cæremoniæ,
ut Cœlestini, Cyrilli, Syluestri, Simachiq;
temporibus, eas ut adiaphoras non im-
probandas, ego quoque existimarem, si
ijs abusibus, quibus a tempore Gregorij
Magni

Magni occupata, & plusquam onerata est,
repurgaretur: ab illo quippe primum pri-
uata Missa orta, in eam prophanationem,
eamque idolatriam deducta ac delapsa
sunt, qua maiorem & teteriorem nullam,
nulla unquam aetas, uel uidit, uel uidere e-
tiam potuit.

Ex his Reuerenda Dominatio tua fa-
cile colligere poterit, quæ mea sit sententia
de sacratissima Eucharistia, & de uestris
Pontificijs uenalibus, priuatis missis.

Nunc ad Primatum Romanæ Eccle-
siæ transeo, de quo sentire & existimare
pro arbitrio, sine reprehensione, multo
magis conscientia posse quemlibet iu-
dico, præsertim, cum in eo ipso fides no-
stra sit minima obstricta, credamusq; san-
ctam Catholicam Ecclesiam, quæ sanctorum
communio est, non Romanam, non Con-
stantinopolitanam, non Hierosolomitam,
Antiochenamue, aut Alexandrinam, sed
eam, quæ per uniuersum orbem dispersa
est, propterea Catholicam seu uniuersalem,
non

non ad certum locum, certam sedem, certum hominum ordinem, eorumque constitutiones alligatam, sed in sola Petri fide, hoc est Petri confessione, & fundatam & exstructam, quam diuus Paulus, Ephasijs definiens, Ecclesiam dicit esse iustorum, quam Christus adeo dilexit, ut seipsum exponeret pro illa, ut eam sanctificaret, munitam lauacro aquæ per uerbum, ut exhiberet eam sibi ipsi gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, ut esset sancta, & irreprehensibilis, unde cum unam tantummodo Christi Ecclesiã esse, certum ac manifestum est, quomodo Romanæ Ecclesiæ, primatum aliquis concesserit? Si Christi esse debet? Nam si hoc fit, desinit esse Christi, et profecto, si uerum fateri licet desinit esse pridem, cumque istius adulterini tituli prærogatiua, nomen uerum amittit. Quid enim iusti in illo Babilone esse potest, quid mundi, quid uere gloriosi, quid sine ruga, sine macula, sine reprehensione, in quo, hic, quem uos esse Christi Vicarium dicitis, Papa, detestanda omnium abominatio, sede sancta nefarie occupata, sacrilega audacia, Cathedram Petri deiecit,
ex ea

ex ea sua erexit, titulum Christi sustulit, no-
men adulterinum subiecit, pro Ecclesia,
Regnum sibi huius mundi usurpauit, ut
esset uere is, de cuius gloria, sordidissima
illa hominum foeces, secta sua Romana,
ministratores, uera Christi Ecclesiae uasta-
tores, ac expugnatores, dici coetus glorio-
sus, sine macula, sine ruga, sineque reprae-
hensione possint. Is ipse profecto, est
uicarius Christi, de quo Daniel praedixit,
Consurget, inquit, Rex impudens fa-
cie, & intelligens propositiones, & robo-
rabitur fortitudo eius, sed non in uiribus
suis, & supra quam credi potest, uniuersa
uastabit. Concluditque & contra Prin-
cipem Principum consurget, & sine ma-
nu conterretur. Is inquam est, de quo
& diuus Paulus, ad Thessalonicenses, ait,
ipsa desolatio, homo peccati, filius perdi-
tionis, qui aduersatur & extollitur supra
omne quod dicitur Deus, aut quod coli-
tur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens
se tanquam sit Deus, uineam domini
exterminans ac depascens aper (ut hic
Sauonarola uestri, uiri optimi & christa-
nissimi, quem citra uel ultra annos centum

Synagoga uestra imple ac crudeliter con-
demnauit, utar uerbis) siluestris & esse-
rus, porcus immundus, porcus superbus,
porcus luxuriosus, indomitus ac crudelis.

Hæc est huius uestri Vicarij ipsissima
pictura, hi colores, hæc accidentia, ex quibus,
qualem eum agnosco talem esse credo,
de ipsiusque eiusmodi Primatu, eius
etiam Ecclesiæ primatum metior. Quam-
uis mihi non sit incognitum, quibus ratio-
nibus, non ex successionē, ut uos uultis,
sed ex indulgentia quadam, Synodus Chal-
cedonensis ei eam tituli prærogatiuam con-
cesserit, Cuius Canonem nisi Reuerenda
Dominationi tuæ notum esse scirem, facile
hic subicere possem. (atque hæc ego de
Ecclesia ita quidem, ut eam diuus Paulus
depinxit, non quod illam esse, quasi quan-
dam tantum ideam Platoniam uelim;
imaginatiuam, inuisibilem, cui nulli sint ma-
li intermixti, de doctrina tamen consensien-
tes, sed quia uos uestram Romanam,
eam ipsam esse dicitis, nempe Catholicam)
ut scilicet, ostenderem, quam sint diuer-
sa, & quantum inter se dissideant.

Vt autem reliqua tandem, quæ mihi
a Reuerenda Dominatione tua, ore quidē,
ut apparet, probō, animo tamen obſciun-
tur inuerecundo prorsus, breuiter expedi-
am, Sciat tūc in tota Canonica scriptura,
non inuenire, ulla eſſe, pro defunctis in-
ſtituta ſuffragia, quin uel ex ſola parabola
Chriſti, illud certo certius conſequi, ut ui-
gines prudentes, ita quoque omnes nos,
quod nobis in illa uita profuturum ſit, in
iſta comparare debere, neq; ſpem aliquam
in ſacrificijs ponere, iuxta illud, holocau-
ſtis non delectaberis. Item Miſericor-
diam uolo non ſacrificium. Et Cypria-
nus aduerſus Demetrium, aperte dicit.

Postquam hinc exceſſum fuerit, nul-
lus iam Pœnitentiæ, nullus ueniæ locus eſt,
hic uita, aut amittitur, aut obtinetur,

Quapropter nec Purgatorium, poſt
iſtam uitam ullum eſſe, nec locus, quo nos
hinc abeuntes, purgari oporteat, extat ali-
quis. Duæ quippe tantummodo nobis
ſunt propoſitæ in Euangelio uiæ, altera
ſalutis æternæ, damnationis altera.

G ij Qui

Qui enim, inquit Christus, bona ege-
runt, ibunt in uitam æternam, qui mala, in
æternam perniciem, & alibi, Qui credit in
filium, non iudicatur, qui non credit, iam
iudicatus est. Vbi igitur hic medius
est locus? ex quo & iudicatum iam semel,
retractata sententia, quæ mutari non potest
saluum iri, a talique iudicio liberari, & cum
qui non iudicatur, iudicari tamen nihilo-
minus contingat? Cum & diuus Augusti-
nus, contra Pelagium, expresse dicat.
Quod fides Catholicorum, diuina autho-
ritate credit primum, esse Regnum celo-
rum, unde non baptizatus excipitur,
Secundum gehennam, ubi omnis Aposta-
ta, uel a Christi fide alienus, supplicia expe-
rietur. Tercium autem, inquit, penitus
ignoramus, imo nec esse in scripturis san-
ctis inuenimus. Ethnica sint ergo oportet,
hæc de Purgatorio figmenta, Poeta-
rum fabulæ, instituta, decretaque hæreti-
corum. Quis enim plura philosopha-
tus est de Purgatorio, quam Plato? quis
copiosius scripsit quam Virgilius? quis
primum ab Ecclesia credendum esse san-
xit, quam is, qui defunctis suffragia con-
stituit,

stituit, Pelagius Pontifex Romanus, &
post illum Gregorius, summa atque præ-
cipua eorum quæ ab illo tempore adhuc
in Christi Ecclesiam truculenter sæuiunt,
& pestes, & furia:

De Præbiterorum uero, aut Sacer-
dotum coniugijs, etsi plurima scripturæ
testimonia adferre hic possem, quibus
mea confirmaretur sententia, tamen, quia
mea interest parum, sit maritus aut coelebs
aliquis, dum caste uiuat, unicum adferam,
quo adulteria, fornicationes, scortatio-
nes, incæstus, cæteræque uagæ libidines,
quia omnibus in genere hominibus, uni-
uersaliter prohibentur, probari potest,
quod eam ipsam ob causam, casta, legit-
timaque coniugia, omnibus etiam, ratio-
ne eadem non permittantur tantummodo,
uerum etiam præcipiantur, iuxta illud,
Pauli, Propter uitandas scortationes, ha-
beat unusquisque propriam uxorem.

Maximeque cum etiam præter id, &
ipsius Sextæ uniuersalis Synodi canon
xiiij. quem hic non grauabor ideo subi-
cere, idem prorsus & uelit, & decernat.

G iij Sic

*presb. h. v. x.
pres. durat*

„Sic enim habet. Quoniam in Romanā
„Ecclesia, in ordine canonum esse cognoui-
„mus traditum. eos qui ordinandi sunt,
„Diaconi, uel Præbiteri, confiteri, quod
„non suis iam copulentur uxoribus. Nos
„antiquum sequentes Canonem, Apostoli-
„cæ diligentia constitutionis, Sacrorum ui-
„rorum legales nuptias, a modo ualere uo-
„lumus, nullo modo, cum uxoribus suis eo-
„rum connubia dissoluendo. Item, Con-
„cludens deinde subiungit Si quis igitur
„præsumpserit, contra Apostolicos Cano-
„nes, aliquos Præbiterorum & Diacono-
„rum, priuare contractu & communione
„legalis uxoris suæ, deponatur. Similiter,
„Præbiter aut Diaconus, qui religionis cau-
„sa, uxorem suam expellit, excommunicatur.
„Si uero in hoc permanserit, depo-
„natur, Multi hic adduci possent similes
„Synodorum, Conciliorumque canones,
„ut Anticyrani, Constantinopolitani, Ni-
„ceni, Gangrensis, Moguntinensis, Tole-
„tani, &c. qui non modo non prohibent
„sacerdotibus legales, & legitimas uxo-
„res, uerum etiam anathemate percutiunt,
„officijsque priuant, eos, qui uel tales a con-
iugijs

uigils arcere praesumunt, uel ipsi sese ab
eis, superstitione uana ducti, cohibent, aut
remouent. Vnde quis non consequi-
tur, uestris scortis, uestris cinadibus, & id ge-
nus, quas ne cogitatione quidem comprae-
hendere potest aliquis, illecebris uestris
omnibus, quibus ipsos etiam Heliogaba-
los, ipsosque Neronas, longe superastis,
anteferenda multo esse, legitima, honesta,
& inuiolata connubia?

De Sacris uero in materna lingua eun-
gandis, sic uelim Reuerenda Dominatio
tua habeat, existimare me, omnes homi-
nes, debere laudem & gloriam Deo, debere
re-inuocationem, debere gratiarum actio-
nes, sed intellecta, ab ipsoque sensu cordis
profecta. Igitur & sermone eo, quem
is, qui hoc prestare Deo uelit, intelligeret.
Quid enim absurdius esse queat, quam
adesse quempiam, cui is sermo incognitus
sit, Latinis, Graecis, aut altera quacumque
lingua celebrandis sacris, in quibus quae
sunt laudes, inuocationes, gratiarum
actiones, cum is etiam prestare Deo
deberet, ac illis cor animumque suum ap-
plicare, intelligeret minime?

Esset

ut ois uno se
more inuocent
Inuentus

Esset hæc mea certe sententia, nihil aliud quam spectatorem agere in scœna, in-
tuerique tantummodo templorum mag-
nificentiam, altariorum ornatus, Sacerdo-
tum Præbiterorumque uestes, plusquam
phrigias, ordines Processionum, cande-
larum acies, sacrificulorum histrionicos
apud aram saltus, præter hoc, audire Cam-
panarum, Organorum, & tiliarum uaria-
os impulsus, cantorumque lasciuos, &
plane Circeos concentus, denique quicquid
in uestris Papalibus sacris esse eiusmodi
deliriorum solet, id omne solis externis
concipere sensibus, nihil intelligere, nihil
sentire, cor mutum, surdum, cœcumque
gerere. Egregia sane sunt hæc talia,
uestrorum conuenticulorum sacra, in qui-
bus quantum caro uoluptatis accipit, tan-
tum contrahit iacturæ, & detrimenti ani-
mus. Ac scire ego quidem cuperem, Quid
Apostoli ab ipso statim suæ prædicationis
inicio, cum annunciandi Euangelij, sacro-
rumque seu Sacramentorum, ac sacrificio-
rum instituendorum causa, in orbem es-
sent uniuersum digressi, Quid inquam illi
an id sermone fecerunt habeo? num Pe-
trus

trus in Ponto: Andreas & Philippus in
Scithia: Iacobus Hispania: Bartholomeus
India: Thomas AEgipto & AEthiopia,
num alio illi sermone prædicauerunt, alio
sacra & sacrificia instituerunt, quam qui
apud illas gentes atq; nationes, in usu tunc
fuerat habitus, & certe non alio? Quo fit
ut & ego iudicem ac sentiam, quo uerbi
ministerium sermone, apud quosuis diuer
sos populos annuntiatur, eodem sacramen
ta & sacrificia debere quoque peragi neces
sario. Qui mos longo post Apostolos
tempore conseruatus, adhuc usque diem,
in Græcorum Ecclesijs habetur in usu, nec
adeo diu est ut unius cuiusdam domini
Apostatici, Apostolici uolebam dicere, sce
lerata impostura, qui primus in Constans
tinopolitana quadam Synodo, exhibuisse
ludicrum hoc affirmatur, Missa latina, ut
contagio quædam pestifera, omnes Occi
dentis Ecclesias, celeriter penetrarit.

Addit uero hys obiectis R. tua D. plu
ra adhuc alia, quæ ut uerum fatear, nihilo
minus me quam priora offenderunt. Scri
bit etenim secreto me fouere, hos omnes
cuiusmodi nebulones, & quicquid fauore

H fidei

fidei, per Regiam Maiestatem decernitur,
id arte & industria mea, euanescere. Secre-
tisque me hoc agere nuncijs, ut hi ad quos
ea res pertinet, contrarium exequantur.

Misisse etiam me Geneuam, seu Basile-
am, qui Calvinum, Laski & Lismaninum,
hæreticos aduocent, & quotquot posset in-
uenire Pseudomagistros adducat, qui con-
tra Catholicam fidem disputent, & Aposto-
licam sedem, quam Antichristi regnum
appellare solitus sum, funditus euertere co-
nentur. Demum quicquid hæreseos, im-
pietatis & perfidiæ in Polonia Regno in-
uenitur, hoc tempore infelicissimo, totum
id mihi acceptum referri,

Ego autem ita Reuerendæ Domina-
tionis tuæ, de me persuasum ac confirma-
tum uelim, me quemadmodum paulo an-
te iam commemorauit, nullos fquere ne-
bulones eiusmodi, qui obducant ueritati
nebulas, sed qui a uestro primum Anti-
christo, Papa Romano, dehinc a uobis ip-
sis, uestrisque satellitibus, tam purpuratis,
quam uilioribus illis, quorum numerus
nullus est, Stoicis simijs, & quos Corne-
lius Agrippa, catalogo quasi quodam com-
prehendit,

30
prehendit, Barbigeris, funigeris, restiferis
Saccogerulis, Loripedibus, lignipedibus,
nudipedibus, Nigretis, Grisonibus, Albi-
clamidibus, denique quotquot inueniri
possunt, morionibus, histrionibusque his
similibus, pestibus uniuersæ Ecclesiæ Chris-
ti grauissimis, obductas, abstergant ac
remoueant, uiros probos, pios, Christianæ,
que pietati totos deditos, idque non secre-
to, sed prorsus palam. His uere & pure
scripturas canonicas allegantibus, habere
plus fidei malo, quam Synagogæ uestræ,
meris & inexplicabilibus nugis ac figmen-
tis, nulla scripturæ autoritate suffultis,
iuxta illud Gersonis, qui dicit, in sacris li-
teris erudito, autoritatemque catholicam
proferenti, plus credendum esse, quam
Generali Concilio, quandoquidem quili-
bet eruditus posset de Decretis Pontifi-
cum iudicare, Si Concilio generali, ergo
plus quam traditionibus, institutionibus-
que uestris, priuata libidine confictis.

Caterum in fauorem fidei, an aliquid sit
a Regia M. hoc meo illiusque tempore per
sententiam dictum, quia prorsus nescio,
utrum etiā quo minus exequeretur, per
me steterit, multo minus scio. H ij

Memini etenim me ut primum diuinæ
gratia, meis ac maiorum meorum me-
ritis, Regiæque suæ Maiestatis beneficen-
tia, in senatum inclyti huius Ducatus, ad-
optatus sum, utque horum officiorum seu
dignitatum, quæ in ista Republica nostra
uel præcipua sunt, administrationi sum præ-
fectus, atque præpositus, nihil aliud magis
cogitasse, nihil magis dedisse operam,
quam ut pro uiri boni Christiani sinceri,
Senatorisque in primis & integerrimi, &
fidelissimi munere, & meam, & Regiæ suæ
Maiestatis conscientiam, tam in ciuili gu-
bernatione, & rerum forensium usu, quam
in fidei, religionisque causa, puram inte-
gram, ac ab omni noxa culpaque uacuam
& immunem, quantum quidem in me sit
positum, prestarem. Proinde non modo
non impedio, quo minus uera fides & re-
ligio, per Maiestatem Regiam aliquid de-
fensionis & patrocinij consequatur in hoc
Regno, uerumetiam ut quam maxime
consequatur, rogare, orare, obsecrare, ob-
testarique nunquam desino, non uestra qui-
dem hæc Pontificia, Romana, apostolica,
sed uetus illa, cum ipso humano genere or-
ta,

ta, christiana, catholica, apostolica fides &
religio, hanc augeri, promoueri, proferri,
illam uero, si fieri possit, ipso etiam momen-
to funditus deleri, atque extirpari, & cu-
pio, & Deum optimum Maximum, sup-
plex oro.

Cuius rei causa, quod Reuerenda Do-
minatio tua, Geneuam, Basileamque, Cal-
ninum, hominem nostra hac ætate, & do-
ctissimum, & celebratissimum, Lasky-
um Regni Poloniae Baronem nobilissimum,
præterque singularem doctrinæ laudem,
magna pietate, & religione ornatum (cui
propter præclara maiorum in Rempubli-
cam merita, & ius libertatis patriæ, tutum
liberumque est, etiam non uocato, dum
libebit uenire). Lismaninumque (qui eti-
am, quod totam suam ætatem in Regiis
ministeriis, honestissime traduxerit, Si iam
ut non obscura fama est, in Poloniã redijt,
causam non uideo cur libere apud nos in
regno libero diuersari non possit) accer-
sendos misisse me, pro comperto explo-
ratoque habeat, fallitur quidem in eo, sed
tamen hoc illi certum esse uolo, sic me
nunc istorum doctissimorum uirorum ui-

H iij dendorum

dendorū desiderio teneri, ut si scirem me
eos, aut alios etiam ex præcipuis illis qui
sunt in Germania Melantheses, Brentios
posse, in mea postulata aliquomodo per-
trahere, in eo uel præcipue, non seruitoris
tantum mittendi laborem conferendum,
sed etiam omnes opes facultatesque meas,
esse mihi experiendas putarem. Quos quia
R. D. tua, per insignem quandam, mini-
meq; obscuram malitiam, hæreticos appel-
lat, omnium hæreticorum, quos orbis ter-
rarum habet, maxime Hæretica est, falsoq;
mihi id, quod in Regno Polonia hærescos,
perfidia, impietatis alitur, adscribit & impu-
tat, Cum nihil ibi sit eorū, tam æthnicū, tam
impium, deniq; tam turpe ac tam detestari-
dum, quod ista Romana Babilon, Reg-
num Antichristi, quam tu sedem uocas
Apostolicam, cum maxmīa multorū Chri-
stianorum clade, non inuexerit, Sed prope
est, ut ego credo, dies Domini, quo scylla
hæc, una cum ista sua tricipiti chimæra in
Principem Principum, tam sæuiter, & tam
truculenter debacchans, sine manibus, ut
inquit Propheta, conterretur ac corruet.

Ista sunt, Reuerende Domine, quæ
& tua humanitas scire, cognoscereque ex
me penitus postulabat, & ego nisi illa
postulasset, nequaquam alteri cuippiam
priuatim, hac mea, uel defensione, uel cer-
te Confessione Apologetica exhibendam
iudicassem, præsertim cum non domi tan-
tum, hoc est, intra fines Regni & Prouinci-
arum Serenissimi Regis, & domini nostri
cognita perspectaque omnibus esse sciam,
sed & exteris plerisque, ita comperta, ut
nulla de illis probatione confirmationeque
egeant. Quo fit ut etiam magis mihi mi-
rum sit Reuerendam Dominationē tuam,
cui eadem de me prius Augustæ erant cer-
tis quorundam sermonibus relata, nisi uni-
us horæ spacio Varschouiæ audiuiſſet hic
tempore satis longo, ubi frequenter una
fuimus non potuisse scire, cum utique ta-
men ego, nihil tunc ex eis mutaueram,
nihil quod de me illi subductum cuperem
uel simulaueram, uel etiam dissimulaue-
ram, ac ipsis etiam sacris, quibus me de-
misso, deiectoque uultu solere inter-
esse, relatum sibi scribit, cum illa sæpe
eram, ita ut ea omnia, quæ ibi resciauit,
certius

certius commodiusque hic illam, & uidere
& audire, denique ex me etiam ipso cog-
noscere potuisse, non immerito putem.

Quam rem non ita accidisse, quod Re-
uerenda Dominatio tua doleat, ut credant
adduci me patior, quod ego doleam, id ue-
ro ipse non mediocriter sentio, atque uti-
nam hoc sic euenisset, ut mutuas tunc no-
bis in ea parte dedissemus operas, illa in-
quarando, ego respondendo, fieri potuisset
fortasse, ut ego quidem ipsa docente, in sen-
tentia confirmarer, ipsa me confitente, ex
suisque allegatis vires & animum sumen-
te, in aliam transcenderet, ac mihi sese, quam
absens fecit auiorem praesens praberet.
Si namque quemadmodum id se fuisse
facturam Reuerenda Dominatio tua prae-
tendit, canonicam scripturam in medium
attulisset, ex qua ego nihil dari eiusmodi
posse existimo, quod non magis pro me,
quam pro ipsa, non minus sit contra me,
quam contra ipsam futurum confidissem
sane, ipsam suis viribus confectam, ac spi-
ritus diuini potentia & afflatu, quam in illa
pestilenti doctrinae Papisticae nebulis den-
sissimis interclusa aura contraxit, contagi-
one

one liberatam, pati potuisse, ut in ipsam ip-
sius Iesu Christi Ecclesiam, eiusque doctri-
nam, ex profundissima illa illorum flu-
ctuum abyssu traduceretur. Quod non
esse nobis fato quodam aduerso, minime-
que ut opinor propicio, concessum, eo etiam
uehementius doleo, quod intellexi te-
uirum summa alioquin humanitate prædi-
tum, quem tantopere expectabamus om-
nes, & in quo tanquam certissimo quodam
asylo, omnes nostras repurgandarum ab
idolatria, in hoc nostro Septemtrione, Ec-
clesiarum Christi spes reposueramus, in-
sensum se prorsus diuersum dedisse, uelle-
que non modo, non repurgare errores pri-
stinos, uerum etiam summa cura, summo-
que studio confirmandos ac stabiliendos
conari. In quo si Reuerendæ Domina-
tionis tuæ perstat sententia, uereor, (quod
tamen ego, pro mente christiana cuperem
minime,) ne dum hoc maxime contendit,
celeriter corruat, neue dum se posse qualis-
bet contra Christum tuto statuere putat, ut
Cerinthus & Arrius, præter opinionem in
securitate pereat, post istamque uitam, Deo
uindicti iustissimo huius suæ impietatis, det
I pœnas,

Attende Li-
pomane.

pœnas, non eas quidem ut illius est opinio
purgatorias, sed gehennas aternas, nullo
quo cessaturas. Non enim, credat mihi,
diu Deus hæc impunita feret, quod quan-
to est certius, tanto etiam illi maiori solici-
tudine & uigilantia præcauendum est, &
quod ipsamet etiam me ut timeam admo-
net, diligenter cogitandum ne non modo
sibi ipsi, sed & alijs quoque pœnas grauissi-
mas accersat. Quod enim horrere se Reue-
renda Dominatio tua uehementer, scribit,
& corporis & animæ, & domus meæ inte-
ritum, hoc ego ne ipsi accidat, horreo quo-
que, ut quæ eum, in quo omnes nos uiuifi-
cari oporteat, Iesum Christum, non modo
non amplectatur, sed prosequatur etiam
studio quo potest maximo. De me au-
tem, cui ita Reuerenda tua humanitas,
ominatur, nihil habeo, quod adeo prædi-
cem, homo sum, nulla non parte, ut infir-
mitati, sic & humanæ quoque conditioni
subiectus, sed tamen, quia in uera Christi
Ecclesia, extra quam nulla salus, nulla ui-
ta est, confido, me animæque meam non iri
interitum, quandoquidem, nulla ut ipse
David

David testatur, damnatio his est, qui in
domo habitant Domini, de quibus & ipse
dominus per Esaïam. Qui portamini in
meo utero, gestamini in mea aluo, inquit,
usque ad senectam ego ipse, & usque ad ca-
nos ego portabo, ego feci, ego feram, &
ego portabo & saluabo uos. Item per Ho-
seam. Ego saluabo uos non in arcu, non
in gladio, non equo, sed in Domino Deo
uestro.

Quomodo igitur ego mihi me-
tuere eiusmodi interitum debeam, qui in
eo coetu sum, cuius custos, defensor & sal-
uator est dominus. Calamitates porro,
arumnas, misérias, quibus Deus Ecclesi-
am suam, propter maiorem sui noticiam,
fidemque & inuocationem excitandam
affligi atque exerceri uult. Si quas ipse per
miserit, ita feram, itaque patiar, non ut
casu aliquo, aut ab homine sed ut ab ipso
Deo, idque non in furore, sed in recto
eius iudicio ortas, neque me propterea ab
ipso, ipsiusque Ecclesia auelli abstrahiue
paciár, sed quemadmodum nos ad se om-
nes uocat, qui onerati aut afflicti sumus.

Item n. ad

ad ipsum confugiam, ipsius opem, misericordiamque implorabo, & cum ipso Dauid clamabo, Miserere mei Deus, confirmaboque ac consolabor me eo ipso, quod dicit, Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorificabis me, ad quem enim respiciam ait, nisi ad miserum, afflictum, contritum spiritu, & tementem sermones meos. Bonus quippe est Dominus, & confortans in tribulatione, & agnoscens sperantem in se. His rebus testimoniisque instructum atque confirmatum, non est quod Reuerenda Dominatio tua, uel hortetur, uel etiam speret, quem ope & misericordia diuina, nullæ calamitates, nullæ ærumnæ, nulli aduersi etiam præsentis casus, auellere a uera Christi Ecclesia & doctrina possint, illum metu eorum, hisque suis comminationibus non nisi in contrarium, ueris, quæ magis susceptum cursum excitant, ac corroborant, aliis quomodo abstereri atque abstrahi, quin hoc sibi de manu polliceatur potius, nihil tam magnum, tam graue, tam arduum, triste, aut tam horrendum fore, quod non prius sim libentissime subiturus, quam eam, a qua

Audi uere
heroicam
promissionem,

qua ipsa me tanto studio conatur auellere
Iesu Christi agnitam ueritatem deseram,
ac in aliud me, hoc est, Antichristi uestri
Euangelium, transferri patiar. Efficiam
sane cor & spiritum meum confirmante
domino, ut quod me quoque Reuerenda
tua Dominatio monet, ne quoniam parum
admodum, aut prorsus nihil, ut scire se scri-
bit, sacris literis dederim operæ, me ut le-
uem paleam uestre Pharisaicæ, impiæ do-
ctrinæ uento agitari sinam, cumque eam
ipsam ob causam Doctor esse nequeam, ex
emplo tamen, quantum id ex me fieri po-
terit, proximū doceam. Iuxta illud, Vni
cuique mandatum est de proximo suo.
Item Luceat lux uestra.

Caterum quod Reuerenda Domina-
tio tua, ex multitudine, maiorique ho-
minum parte Ecclesiam Christi metiens,
miratur, si in eo catu tantum, cum quo ego
sentire me confiteor, Christus esset, in quē
angulum Regnum ipsius coarctatum sit,
quandoquidem illi pater, gentes hæredita-
tem, & terminos terræ possessionem datu-
rum se promiserit, dominaturumque a ma-

ri usque ad mare a flumine usque ad terminos
orbis terrarum, ac omnes præterea
gentes quascumque fecit, ad ipsum uen-
turas, nomenque suum glorificaturas di-
xerit.

Hic ego ab illa contra quæsitum
uelim, Si Romana Ecclesia, tantummodo
esset Ecclesia, quæ certis hæcisdemque breui-
bus spatijs, circumscripta est, quantus iste
futurus sit Ecclesiæ angulus, & quomodo
supra dicta esse uera possint: aut si nulla
prorsus Romana esset Ecclesia, num pro-
fus nulla in uniuerso mundo extaret Ecce-
lesia? Atqui certissimum est, statim ab ip-
sa mundi creatione, cum ipso humani ge-
neris exordio, Deum uoluissse sui notici-
am, in mentibus extare hominum, uolu-
isse se coli, adorari, sibi gratias agi, Pro-
pterea enim ad imaginem suam creauerat
hominem, qui cum propter uiolatum eius
imperium, prima illa dignitate, primaque
illa diuinæ mentis luce, excidisset, non pe-
nitus pessundatus, sed tantummodo hor-
to pulsus, iussus est uitam ærumnosam,
omnibusque miserijs, & calamitatibus
plenam, traducere, in labore & sudore
uictum

uictum querere, posteritatem per quam
Deus in perpetuum glorificaretur, cum
dolore & angustijs proferre, promissioni-
que de uenturo semine, in quo genus hu-
manum erat restituendum, credere. Ergo
& tunc erat Ecclesia, ab unius tantum uiri
atque mulieris consortio, quasi quodam
exiguo furculo, in multas maximas gene-
rationes, tribus, gentes, populos, qui in-
eum usque diem, totum terrarum orbem
repleuerunt propagata, eaque non in ipso
stipite, hoc est, Adam, sed in promissionem
quæ Adam facta fuit, & fundata, & ædi-
ficata.

Ita statim ab ipso initio mundi
usque ad ipsius Iesu Christi, domini re-
demptoris & saluatoris nostri aduentum,
semper aliqua Dei fuit Ecclesia, spe pro-
missi seminis, Deum glorificans, & pri-
stinæ aternitati, ad quam conditi fuimus.
se iri restitutum, credens, Qui cœtus ita
credentium non semper ex æquo fuit mag-
nus, sed alias maior, alias minor, Non
enim uniuersa posteritas Adæ, promissio-
ni crediderat, quin & inter ipsos eius filios,

alter

alter malus, alter est reputatus iustus, ita
ut per Mille. DC. LVI. annos propaga-
ta, propterque eius promissionis contem-
ptum, diluuiio penitus & in uniuersum de-
leta, in solo Noach, illiusque familia totius
mundi Ecclesiam reliquerit.

Hinc patet, quam magna tunc fuerit
Ecclesia, & inter quos orbis terrarum ter-
minos conclusa, exigua sane, misera, non
conspicua, proptereaque a reliqua illa mul-
titudine, & contempta & reiecta, Sic cum
Sodoma interitura erat, in sola familia
Loth, manserat Ecclesia, Cum Helias rape-
retur, septem tantum millia hominum, re-
licta fuisse dicit dominus, quæ genua non
curauerant coram Baal, & ea quidem dis-
persa, oculisque minime exposita, ut eti-
am ipse Elias, solum se relictum esse, que-
reretur, Quid uero sub ipsum statim Chri-
sti aduentum, quæ nam Ecclesia fuit? num
illa Pontificum, Scribarum, Phariseorum,
qui promissionem de uenturo Messia, ad
Regni politiæque restorationem, trans-
ferentes, Regem expectabant, armis & ui-
ribus potentē, qui eos ab Imperio Roma-
norum liberaturus esset, æquisque legibus
in

in pace & tranquillitate rectorus? An non
potius, Zacharia, Simeonis, Ioseph, Heli
zabetha, Maria, aliorumque similium, qui
de Christi aduentu, ac eius spiritali Reg
no, unanimiter consentientes, non Pontifi
cum, non Scribarum, Pharisaorumue, se
quebantur deliria, sed ipsum Zachariam,
Simeonem, Annam, qui ueram eius do
ctrina retinuerant sententia docentes audie
bant, Iam uero ipsi etiam Christi tempore,
qua nam, aut qualis Ecclesia fuit, illorum
ne Pontificum, & Seniorum Populi, qui
sedem occupauerant, Prophetas, leges,
ceremonias, Iudicia, in manibus habebant,
Ius & potestatem interpretandi soli obti
nebant, an uero eorum, qui Christum do
minum mundi, saluatorem suum secuti,
omnia reliquerunt, ipsum docentem cum
reliqua plebe, illaque perexigua audie
bant?

Quomodo igitur Reueren
da Dominatio tua, ibi esse Christum
aut Ecclesiam negabit, ubi paucitas homi
num exigua apprehendit, amplectitur
que Euangelium? quomodo ibi affirma
bit, ubi illud ipsum multitudo ingens, &
quidem praecipua, persequitur, ac abomi

K

natur.

natur. Sed dicet fortasse, sunt igitur ea falsa quæ præ allegaui, de filij Regno, Dei ipsius testimonia? Minime uero, in uniuersum enim orbem terrarum exiuit sonus eorum, In uniuerso orbe sunt, qui Deum uera pietate, & religione colunt, sunt qui adorant, inuocant, prædicant, ac ita ut sese per Filium patefecit, glorificantes contententur, sed si eorum omnium cœtus, quotcumque & ubicumque sunt, ad reliquam hominum multitudinem, inter quos degunt conferantur, exigui sane & pene obtriti sunt, Vnde constitui, ut opinor, oportet. Regnum Christi esse quidem, ut ipse Deus testatur, Regnum inter terminos terræ constitutum, a mari usque ad mare, a flumine usque ad terminos orbis, Sed non tale, quale fuit Cyri, quale Alexandri, quale fuit imperium Augusti, opibus, potentia, rerum successibus florens & conspicuum, quin abstrusum, afflictum, in maximis molestiis, periculisque constitutum, semper periclitans, nonnunquam naufragia faciens, consistens tamen ac permanens ad consummationem usque sæculi, Ergo non est simile cæteris imperiis; Non certe simile

simile est, Spirituale est, Mundi huius non
est, Sic & ipse Christus testatur, Regnum
inquiens, meum, non est de hoc Mundo. “
Quod uero Reuerenda Dominatio tua, ob
icit, Si tam exiguum esset Regnum Chri
sti, ut illud Germania tantum, & paucula
Regni Poloniae terrulae contineant, frustra
Christum mortuum esse, qui tam paucissi
mos sit sua morte lucratus. Hic ego mihi
iam fatis ostendisse uideor, Regnum Chri
sti in hoc mundo, quod est Ecclesia, non
contineri sola Germania, non Polonia, non
Anglia, denique non uniuersa uestra, quan
tumcumque longe & late patet Romana
Babilone, sed totius mundi terminis. Chri
stum autem omnium causa mortuum esse,
Omnes uelle saluos fieri, Omnes ad se
ex aquo uocare, sed non omnes uenire,
iuxta illud, multi sunt uocati, pauci uero “
electi.

Ergo Ecclesia Christi, quam Reue
renda Dominatio tua, de multitudine ex
istimandam esse iudicat, nihil minus con
stat, quam ipsa multitudine, Si etenim hoc
esset certū & indubitātū eius iudicium, tum
deniq; uestra huius prostituta & adulterata

Romanæ Ecclesiæ purpuratorum mitra-
torumque Sycophantarum turba, non es-
set Ecclesia, sed potius eorum, qui Mahu-
meti religionem professi, totum iam pro-
pemodum orbem terrarum, non perua-
gati solum sunt, sed etiam & occupauerunt
& possederunt, Qui tamen in Christianos,
quocumque sui imperij sunt in loco, mul-
to se nobis æquiores, mitioresque exhi-
bent, ut qui illis, quod uos igne, ferroque
iniuste & nefarie prohibetis, liberam Chri-
sti & Euangelij confessionem, libere per-
mittunt, eosque a ui & iniuria quauis, &
tuentur, & esse immunes uolunt.

Spiritum etiam sanctum infert, ex il-
la ipsa paucitate Reuerenda Dominatio
tua non fuisse in Ecclesia ab hinc amplius,
Mille Quingentis annis. Si uerum est,
quod in Germania, & in paucis aliquot
Poloniæ terrulis Ecclesia sit. Cum tamen
Saluator eum miserit, ut esset nobiscum in
æternum, & doceret nos omnem uerita-
tem, Hic ista quomodo cohæcant non
sane intelligo, nam si ab eo tempore pri-
mum, quo Saluator spiritum sanctum Ec-
clesiæ suæ misit, esse coepit in Ecclesia, ue-
rum

rum illud erit, quod ante M. Quingentos
& aliquot annos in Ecclesia non fuerit,
quia non erat missus, ex quo illud absur-
dum, consequeretur, posse esse Ecclesiam
Dei, quæ non haberet Spiritum Dei. Præ-
terea illud etiam rationem nostram exce-
dit, neque quomodo illud esse uerum que-
at, facile inuenio. Si in Germania, inquit
Reuerenda tua Dominatio, & in paucis
Poloniæ terrulis Christus est, aut Ecclesia.
Ergo amplius M. D. annis Spiritus san-
ctus in Ecclesia non fuit, quasi uero Spiri-
tus sanctus, ad unum aliquem certum lo-
cum alligatus sit, & cum sit in uno, in alte-
ro esse nequeat, egregia profecto est ista
consequentia. Spiritus sanctus hic est, cr-
go ibi non fuit, aut Ecclesia occidentalis,
habet Spiritum sanctum, ergo orientalis
non habet, ridiculum profecto hoc esset,
Nam in uniuersum toti Ecclesiæ missus est
Spiritus sanctus, & ubicumque est, uerum
uerbi ministerium, ibi ut sit necessarium
est. Sed uideo quid uelit Reuerenda Do-
minatio tua, Spiritum sanctum alligat Ec-
clesiæ, Ecclesiam uero sedi Romanæ, &
ordinariæ successionì, ut si dicat, Romæ

tantum est Ecclesia, quia ibi sedes Petri,
ibi ordinaria successio, ibi potior hominum
multitudo est, Spiritus autem sanctus non
potest esse nisi in Ecclesia, ergo Spiritus
sanctus tantum Romæ est. Et per con-
sequens in Germania, Polonia, alijsq; qua
non sunt ex hac uestra Synagoga, Ecclesijs
non est, Quod penitus falsissimum est, Si-
cut enim Ecclesia sedi Romanæ, non est
alligata, Ita etiam Spiritus sanctus alliga-
ri illi nullomodo potest. Quin si conuer-
teretur ita, In Germanorum Ecclesia est spi-
ritus sanctus, Ergo in Romanorum non
est, ualeret optime argumentum hoc, quia
ut album & nigrum, Ita quoque Romana
& Germana Ecclesia, contraria sunt, nimi-
rum Christi hæc, illa Antichristi, non enim
ab Apostolis fundata, sed a Romanis Pon-
tificibus, illorumque collegio fabricata,
non in uerbo Dei, sed in eorundem delirijs,
figmentis & constitutionibus, ut sunt, Ope-
ra operata, Opera supererrogationis, Vo-
ta monastica, Præbiterorum coelibatus,
Purgatorium, Indulgentiæ, Missæ priuatæ,
Suffragia mortuorum, Peregrinationes,
Iubilei, Bullæ, & cætera his similia, scelera-
tissimi

40

tissimi quastus causa, a cauponarijs istis
Antichristi uicarijs impudenter, petulan-
terque instituta, quam rem auctoritates
illa, quibus Reuerenda Dominatio tua
Epistolam suam claudit, Athanasij Alex-
andrini Episcopi, & diui Hieronimi co-
lumnarum Ecclesiae, satis, non obscureque
mihi in uobis uidentur arguere, Ille enim,
eam demum, & non aliam, uerā esse fidem
affirmat, quam Apostoli, ab ipso Christo
acceptam, nobis tradiderunt, nulla in re
immutandam, summaque eademque con-
stanti religione & colendam & obseruan-
dam, hic autem eam solam ueram dixit esse
Christi Ecclesiam, quae in doctrina Aposto-
lorum sit fundata, perpetuo duraturam, in
ea permanendum ac persistendum consi-
lens, Iam quam cum his istorum docto-
rum dictis, ex diametro quasi pugnet,
uestra fides, uestraque Ecclesia Ro-
mana, puto ex superioribus sat patet. Pro-
inde, ut finem tandē scribendi faciam, in re
praesertim manifesta, ab ulteriori demon-
stratione supersedeo, hoc unicum certum
esse R. D. tuae cupiens, in hoc qui illi ita
dicitur, abstruso & contempto Ecclesiae
Christi

Christi angulo, ad quem per Propheta-
tam ipse Deus ait, Noli timere pusille grex
malo me cum recte sentientibus, & esse, &
haeticum dici, quam cum uestra sancta (si
dñs placet,) Romana, Ecclesiae Magnifi-
cis & tumentibus titulis, Catholicum &
Apostolicum,

Hac sunt quae tuae Reuerendae Domi-
nationi immoderata satis, & odiose per-
stringens epistola, me hominum aulicum,
multis alioquin magnis & grauibz Re-
publicae curis occupatum, ut ut per furti-
uum licebat ocium, respondere coegit, Qui-
bus si illi non satisfactum est, existimet, me
non ideo scripsisse, ut satis facerem, Cathe-
chumenum enim me, non Doctorem pro-
sitor, sed ut quae mea est sententia in religi-
one, & quibus nitatur scripturae fundamen-
tis breuissime explicarem. Sunt autem,
quantum ipsi mihi cor meum perspectum
& exploratum est, a candido, sincero, pla-
neque Christiano profecta animo, quae
Dominationi tuae Reuerendae, uel propter
hoc etiam libentius, liberiusque explican-
da iudicaui, ut quoniam religionis emen-
dandae causa ad nos huc uenerit, horrendos
hos

hos abusus diligenter meditetur, animo-
que recollecto sese in illud, quod adeo per-
sequitur Euangelium Christi, propagan-
dum conferat. Nam si Reuerenda tua
Dominatio, quod ut credam, me illius
epistola urget animo, pristinos errores,
abususque confirmandi, huc uenit, cupio
illi de more Christiano, ut resipiscat, in
hocque se claro ac manifesto Dei uerbo ad-
duci patiatur, quo cum Christo sit, ac
quemadmodum ipse uult cum eo colligat:
Sin autem uerbo aeterni Dei, domino Iesu
Christo, Spirituique sancto, mentes huma-
nas illuminanti, ac mundum de peccato,
iusticia & iudicio arguenti, nullus apud ip-
sam locus est, opto, ut quemadmodum
Paulus christianos persequuturus Dama-
scum proficiscens, prohibitus ac conuersus
est, Ita quoque et illa, insigni aliquo exter-
no signo, ab instituto arceatur, in partes
Christi Ecclesiae concedat, domumque ex
uto hic domesticae superstitionis fermento
& noua Christi induta iustitia, foelix & in-
columis redeat. Id ut Reuerenda Do-
minationi tuae cupiam, cum dilectio Chri-
stiana, tum uero etas, professio, humani-

L tas,

tas, doctrina, denique munus, quo nunc
apud nos fungitur, me uehementer mo-
uent, quibus alijsque præter hoc non obscu-
ris uirtutibus, ita illam hic plurimis eius
loci hominibus antecellere conspicio, ut
non immerito, si amor Christi, Euange-
lijque splendor accederet, summa atque
præcipua omnium uirtutum omniumque
actionum condimenta, posse illam pro ex-
emplo cæteris poni putem. Quod enim
Reuerenda Dominatio tua mihi ut Saladi-
no, ad mearum uirtutum cumulum nihil,
si quam, ut ait, persequor fidem catholi-
cam, amplexus sim, defuturum scribit, id
ego quoniam mihi non deest, illi ipsi de-
esse plane existimo. Video namque, licet
Reuerenda Dominatio tua, de Christi no-
mine, nomen quoque Christiani per Bap-
tismum sortita referat, si ad illius uita, mo-
resq; Saladini, qui alioquin Princeps erat,
& præstantissimus, & multis maximis uir-
tutibus clarus, uita moresque conferantur,
nihil ipsam plus illo habere, quàm nomen.
Virtutes quippe R. D. tuæ, sint quantum
uis excellentissimæ, tamen quia non ex ipsa
Christi fide, sed ex Romana superstitione,
quæ

quæ illis meritum iusticiæ attribuit, proficiuntur, non magis sunt, quam Saladini, hoc est, ciuiles, non Christianæ. Quicquid enim ex fide non est, peccatum est, Si peccatum, ergo non uirtus, propterea dictum est illi nihil defuisse ad uirtutem, nisi quod christianus non erat. Cum tamen huius ipsius Principis, summa animi fortitudo, & moderatio, qua rerum humanarum incertam ac instabilem fortunam ita tulit, ut etiam moriturus sibi funerique suo, non quæ stirpis, generisue celebritatem, Imperij magnitudinem, Regnorum opulentiam, uictoriarum successus, denique triumphorum splendorem & magnificentiam referent, insignia, uexilla, uasa, uestes, arma, trophæa, & id genus reliqua uirtutis ac felicitatis suæ illustria ornamenta, uestre Romanæ auariciæ certissima aucupia, sed quæ suam istarum omnium rerum despicientiam, testaretur, uitæque humanæ miseram, arduosam ac calamitosam conditionem, ad ultimum in tam pulcherrimo Dei opificio, tam foedissime intereuntem, notaret, lineam tunicam, præferri mandauit, præcone uociferante,

L **ij** hic

hic, inquit est ille Saladinus, Domitor
Asia, qui ex tanta imperij, Regnorumque
opulentia & amplitudine, nihil aliud, nisi
lineam hanc uestem secum asportat, cum
tamen, inquam, illius hac fortitudo, & mo-
deratio animi, si ex sensu & humana rati-
one, aestimaretur, nihil aliud quam pulcher-
rima, eademque praestantissima uirtus sit.

Has igitur ego uirtutes, Reuerende
Domine, ut iam praetuli, cuperem tibi esse
christianas, uera fide, uero Christi amore,
uero pietatis, religionisque studio ornatas
quibus si hoc lucis, splendorisque adhibe-
re uolueris, non Saladinum tantummodo
huiusue aetatis nostrae tibi similes quam
plurimos, sed priscos etiam illos, Socrates
Platones, Aristoteles, Catones, Fabios,
Cicerones, quorum adhuc illustrissima ex-
tant uirtutum monumenta, longe supera-
bis. Quibus omnibus, quanto magis
Dei, eiusque uoluntatis, cognitione prae-
stas, tanto magis turpe est, te ab illis uirtu-
tibus uinci.

Sed hic mihi uenit in mentem, quod
ut credam, adduci quidem plane non pos-
sum, ut tamen commonefaciam ac quo-
dammodo

dammodo liberius perstringam, libertas
tuæ Reuerendæ Dominationis, qua in me
admonendo, uel potius exagitando usa est,
effecit, nimirum ipsam hic apud plerosque
optimos & grauissimos uiros, de se fecisse
fidem. Existimare se nulla alia commo-
diore compendiosioreque uia posse Sa-
cræ ac Serenissimæ Maiestatem Regi-
am, hos nouos, istis in prouincijs, nuper
exortos de Religione motus sopire atque
supprimere, quam si consilium suum, quod
his Sacris & Serenissimis Imperatoriæ,
Regiæque Romanorum Maiestatibus
Principibus Sanctissimis ac Sapientissi-
mis, post bellum proximum Germani-
cum, dedisset, quod tamen illi propter
summam eius impietatem spreuerant ac
repudiauerant, exequeretur, Si scilicet ut
tunc Iohannem Fridericum Ducem Saxo-
niæ, Imperijque Electorem, & Philip-
pum Landgrauium Hassiæ, Principes præ-
ter summum pietatis studium, peculiari
etiam prorsusque rara quadam perseueran-
tia, laudatissimos, ut illius hæreseos, quæ
præbuisse causam his tumultib⁹ uidebatur
summa & præcipua capita, afficiendos esse

L

iiij

supplicio

supplicio censuisset, Regia etiam Maiestas
primos in hoc Regno, hisq; in prouincijs,
prædicati Euangelij, quod illi hæresis dici-
tur, authores, atque promotores, plecten-
dos decerneret. Hac sola & quidem unica
ratione fieri posse, ut omnibus intestinis
malis, ac motibus, quorum exordia in
ipsis iam, quod aiunt foribus, conspiceren-
tur, occasio, materiesque omnis præripere-
tur, utque ipsa Respublica in pristino suo
flore, pristinaque pace, tranquillitate, ac in
tegritate conseruaretur. sic tumultibus
bellisque Germanicis potuisse iam pridem
Cæsaream Maiestatem imposuisse finem.
sibi que ad res alias præclare agendas, &
ocium, & quietem fecisse, quod quia tunc
suadente Reuerenda tua Dominatione præ-
termissum est, plena esse ibi adhuc factio-
nibus omnia, omnia & odijs estuare, &
mutuis armis, magis magisque perstre-
pere, Proinde hoc etiam Sacræ Regiæ Ma-
iestati pertimescendum uehementer esse,
& ut ne eueniat, modo quo præfatum est,
impetum hunc primum, qui ut plurimum
accerrimus est, celeriter reprimendum, ac
excuciendum arbitrari. Id inquam ego
Reuerende

Reuerende Domine, ut credam adduci
quidem non possum, propter uirtutis,
quam hominibus nostris mihiq; de te fe-
cisti, non uulgarem opinionem. Sed si ue-
rum est, ut quorundam est non obscura
assertio, malum certe, turpe, impium,
crudele, ac tyrannicum est, neque ullo mo-
do cum ueris uirtutibus, quas esse tibi chri-
stianas cupiebam, consistere potest. Quid
enim obsecro magis impium, magis tru-
culentum, magis a uera Christi religione
alienum est, quam mentes humanas, quæ
alioquin in actionibus suis, liberrimæ sunt,
uelle ac conari a uera pietate, uera Deino-
ticia, uero amore, timore, inuocatione,
alijsque Christianis motibus per tyranni-
dem arcere, atque reprimere, cum ne ini-
pios quidem uarijsque & insignibus scan-
dalis abnoxios, ac de ipsa uia ueritatis,
non mediocriter longe abeuntes, ipse Chri-
stus, dominus & Doctor noster, exciden-
dos, extirpandosue esse, quin ad ipsam eti-
am messem ferendos atque conseruandos
uoluerit. Sinite, inquit, utraq; crescere
usq; ad messem. Idq; ut ibidẽ manifestum
est, ne cum tribulis, ipsiq; zizanijs, triticũ
etiam euelleratur.

Hinc quam eiusmodi hoc consilium, si
tamen datum est, cum Christi & Aposto-
lorum doctrina conueniat, qui non uidet,
sit oportet talpa. Vult Christus ferri Ziza-
nia, ne eradicetur triticum. Vos ut uestra
maneant Zizania, eradicandum esse peni-
tus triticum censetis. Vult item Christus
errantes per uerbi ministerium, in spiritu
lenitatis, in uiam ueritatis reduci. Vos in
ipsa ueritate, luceque ambulantes, in uestro
rum mendaciorum tenebras, uestris Bulis,
uestris Decretis, uestris denique iudicijs,
impie, sæuiter, ac nefarie trahitis. Chri-
stus uult uerbo coherceri, puniri que erran-
tes. Vos id cum uobis toto erretur coelo,
ui efficitis externa. Apostoli mentientes
Spiritu sancto, uerbo occidunt, uos spiri-
tui sancto, ipsique ueritati testimonium
perhibentes, igni, ferro, laqueo, occiditis.
Et ubi (ne quid uestre scelerata tyrannidi
desit) ui non licet aperta, uenena in præsi-
dium summitis, ut mihi est testimonio.
Henricus Septimus Imperator Roma-
nus Florentiæ, ueneno Eucharistiæ illito,
per uestrum sacrilegum ministerium, scele-
ratissime necatus.

An

An uero hæc non extrema impietas
non summa omnibusque Diris deuouen-
da est tyrannis ? quod cum ne in errantes
quidem, seu ut uos uultis hæreticos uobis
liceat. Id uos in ueros piosque Christia-
nos, quibus esse adminiculo debuistis, in-
clementer usurpare, Sed quia istis exor-
dijs, istisque artibus, imperium tyrannis-
que isthæc uestra in eam, qua nunc est mag-
nitudinem excreuit, non uideri mirum de-
bet, quemadmodum ipse quoque miror,
minime, cum uos hjsdem stratagematibus
& conseruare, & retinere conari. Sic opes,
sic Maiestas, sic Sanctitates uestrorum
Romanorum Pseudochristorum auctæ
sunt. Atque hæc ego, hic quidem pro
meo candore, meaue erga Reuerendam
tuam Dominationem Christiana prorsus
beneuolentia, subiicienda, breuibus putaui
ut si uera sunt, quæ hic de ipsa, ita ut præue-
li sparsa sunt, ab hjs ipsis desinat, neque ex-
istimet, tam impium consilium, quod sum-
mi atque præcipui orbis christiani Monar-
chæ & gubernatores, reiciendum indicaue-
runt. Sacram hanc Maiestatem Regiam
beneuolentia, non tyrannide dominantem

M sequuturam

lequituram aliquomodo esse. Sin falsa sunt, quod ego sane uehementer cupio, ut falsa esse credantur, omni cura, studio, diligentia, omni denique labore, efficiat, opinionemque hanc ita de se apud plerosque conceptam, quantum potest tollat. Quod fiet uel facillime, si Reuerenda tua Dominatio dederit operam, pro munere suo, ut non expectato œcumenico, generaliue Concilio, non expectata Pontificis autoritate, non Præsulum, Canonico- rum, reliquie cleri uoluntatibus & assensu ipsa Maestas Regia conuentum indicat Nationalem, liberum, quo hæ religionis controuersie, non sine maximo, ut iam uidere licet, metu, periculi, excitatæ aliqua iusta & tolerabili ratione, dum Generale Concilium perficitur & componantur & determinentur. Proponaturque aliqua certa administrandarum his in Prouincijs Ecclesiarum, norma & ordinatio. Hoc ut ita sit, pietas primum religioque postulat, expetit Patria, exigit Respublica & communis tranquillitas, denique quod etiam non postremum est, munus, officiumque flagitat

flagitat Regium, iuxta illud. Et nunc Re-
ges intelligite, erudimini qui iudicatis ter-
ram, amplectimini filium, ne quando
irascatur dominus & pereatis de uia iusta,
& illud, Attollite portas Principes uestras
& eleuamini, porta saculi, & introibit Rex
gloriae, Vult quippe Deus Ecclesiae sua cu-
ram, uerbique sui ministerium, non in so-
lis consistere Pontificibus, aut Episcopis,
sed etiam per Reges atque Principes, &
propagari & conseruari, secundum illud
Esaie. Erunt Reges nutricij tui, & Re-
ginae nutrices tuae, quomodo uero nutrie-
ent, quomodo conseruabunt, aut tuebun-
tur, si non dederint operam, tuenda atque
conseruanda in Ecclesia doctrinae Euan-
gelij, quod summum atque praeipuum
illius nutrimentum est. Propter hoc in
Regno Israhelitico, Rex in solio residens,
iubetur exemplar legis accipere a Sacer-
dotibus Leuitica tribus, illudque & ha-
bere secum & omnibus uita suae diebus
legere, ut discat timere dominum De-
um suum, & custodire uerba & cere-
monias eius, in lege praeceptas.

M. ij. Sic

Sic Iosaphat sic Ioas, sic Ezechias, & plerique alij præstantissimi Reges fecerunt. Non solum librum legis Domini circumferre per multas Iudæ urbes, populumque ex eo docere, & erudire iusserunt, sed etiam congregatis populis, Synodos conuentusque fecerunt, multaque in eis ad conseruandum Ecclesiæ ministerium, necessaria constituerunt. Quin & ipsæ quoque Principales œcumenicæ quatuor Synodus, quæ nunc in Ecclesia extant, non Pontificum autoritate, quod Reuerendam tuam Dominationem melius quam me scire puto, sed Regum, Imperatorumque decretis conuocatae sunt, ut Constantini, Theodosij, Valentiani, atque Martiani. Horum exemplo si Regia Maiestas, non expectato, ut iam commemoravi generali Concilio, pro munere officioque suo, Synodum in prouincijs suis indiceret Nationalem, facilius motus hos religionis, qui uniuerso suo imperio periculum minitantur, eo modo componeret, quam si ex more uestro Romano tuæque Reuerendæ Dominat. ut nonnulli opinantur

nantur sententia, in tyrannidem se, & sup-
plicia conuerteret. atque ut tandem
hoc eo etiam libentius Sacra Regia Maie-
stas faciat, danda est Reuerendæ tuæ Do-
minationi (quod ego ipsam, per nomen
Dei uiui, perque pietatem & religionem
christianam, & oro & obtestor) omnis
opera, sic fiet, ut & istam de se sparsam opi-
nionem, tollat penitus, & Ecclesiæ Chri-
sti hoc in Regno & in his terris consulat
optime, eamque laudem, hinc secum au-
ferat, quod se consulente, pax nobis &
tranquillitas, denique ipsa etiam Respub-
lica restituta sit.

Quod reliquum est, rogo si forte pro-
lixius, aut minus placide quam illa cupie-
bat respondi, ut id sibi potius quam mihi
imputet, existimetque me, amplitudine
illius obiectionum, quas uix, integri tracta-
tus singulas caperent prouocatum atque
impulsum, fecisse, ut epistola rationem
quodam modo excederem. Porro diuina
quodam ordinatione accidit, ut cum uide-
ri possem serius ad literas Reuerendæ Do-
minationis tuæ respondisse, hæc Synodus

M iij uestri

uestri ordinis hominū intercesserit, quam
ubi epistola mea, ut nihil sane dubito, anti-
cipauerit, sat opportunum tempus mit-
tenda illi aduenisse quisque fatebitur. Nam
ut ex ea tunc meam de religione, & his
quæ a Reuerenda Dominatione tua ob-
iecta fuerunt sententiam, satis commode
Reuerenda Dominatio tua intelliget,
ita patribus istis amplissimis, qui illuc ex
tota Serenissimi Regis nostri ditione tanta
frequentia confluunt, id ipsum commo-
dissime & opportunissime monstrare po-
terit, ut & illi uideant, iudicent, meque ut
par est doceant, an non recte, & secun-
dum sacrarum scripturarum normam,
atque adeo Catholicæ illius primitiua Ec-
clesiæ sensum, hæc omnia a me scribantur.
Optarim autem ut Patres illi in hac Syno-
do congregati, modis omnibus dent ope-
ram, ut uetus illa uere Christiana atque
necessaria, in his nostris regionibus Ecce-
siarum instituatur reformatio, & hæc præ-
sens prophana, Deoque in uisa, fidei, ue-
terum sacrorum, & honestæ disciplinæ de-
formatio, e medio tollatur, id uero ut fiat,
Reue-

Reuerenda Dominationis tuae consilio &
autoritate, pro eo quod praefert officio,
precor itidem illi a Deo Patre misericor-
diarum, per gratiam Spiritus sancti eam
mentem dari, ut positus affectibus, solius
Christi gloriam, & afflictæ eius Ecclesiæ
salutem quærat, ab eiusmodi uero practi-
cis absteineat, qualibus non ita pridem Iu-
dæi Sochacouiæ cum magna omnium qui
recte sentiunt admiratione & stupore ex-
usti fuere, sed manifestæ & ipsa luce clari-
ori ueritati cedens, eo omnia consilia &
deliberationes dirigat, ut regnum Dei in
terris floreat, & quam latissime propage-
tur, ut ita sit nomen eius benedictum, qui
solus uiuit & regnat in perpetuas æternita-
tes. Datum Vilnæ die Prima Septembris,
Anno a Virgineo partu 1556.

R. D. T. addictissimus.

Nicolaus Radziuil
manu propria sct.

Reuerend^o Domino Aloisio Lipomano, Episcopo
Veronensi, Pauli III. Romani Pontificis in Polo-
nia Legato, Domino obseruandissimo.

EVSTATHIVS
THEOPHILVS CAN-
DIDO ET CHRISTIA-
NO LECTORI. S.

Asilius ille magnus, optime
lector, scriptis prodidit, &
testatum reliquit, eum fuisse
Ecclesiæ sui temporis statum, ut quo quis-
que tunc rabie, audacia & impudentia an-
tecelleret, ille honore & munere Episcopi,
dignus existimaretur. Huius rei Aloysius
Lipomanus Episcopus Veronensis, Basi-
licorum Romanorum legatus, & mo-
lossus, sagax quidem, sed parum prudens
& cautus, clarum documentum nuper de-
dit. Quanta enim rabie insaniat, & quan-
to fastu & arrogantia turgeat, ex epistola
illius facile potuisti cognoscere. Nam ut
operam suam bestię occidentis totique
eius uncto & raso satellitio, probaret, ausus
est stringere calamus in Illustrissimum
Dominum Nicolaum Radiuilum Ducem
in Niesuiesz & Olika Palatinum Vilnen-
sem,

sem, principem auctoritate summa, & pie-
tate celebrem, rebusque omnibus orna-
tissimum, quo cum rodere & uellicare odi-
osius non ueretur, idque insists uestigijs
& exemplis suorum Paparum, quos olim
summorum & laudatissimorum Cæsarum
humistratorum colla calcare nihil puduit.
Adde hoc quoque quod hic ut nomini suo
uere Lipomanico per omnia responderet,
lippitudines & manias, quibus laborat in
epistola prodit, & ex cisternis ac coeno
commentorum humanorum, multa plau-
stra mendationum ad ornandam suam cau-
sam congerit, ac inuehit, sed uides procul-
dubio eum hic nihil aliud agere & profice-
re quam tonitruum, crepitum opponere, Illus-
trissimus enim D. Palatinus Vuilnensis
magno animi & ingenij robore & scriptu-
rarum ex medijs biblijs ac ex uiuis fonti-
bus erutarum ubertate & auctoritate, tam
imbelles senecionis flatus, ita dispellit
dissicit & prostermit, ut facile diuinem hoc
ipsum scriptum Lipomano & omnibus
alijs meretricis septem collium administris,
perpetuam Lipothimiam esse allaturum.
Porro ut Illustrissimus D. Palatinus Chri-

N

stiani

nam Principis munus & officium neutrum
quam pratermisisse uideatur, & nihil inten-
tatum relinquat, exhibet hic quoque Li-
pomano contra Lippitudines & manias
ex scripturis pharmaca perquam saluber-
rima. Sed Pharaon remedia respuit, &
Babilon curari non uult, derelinquendam
igitur putat, quandoquidem illa suo impe-
tu facile concidet & ruet, iam enim ante
ruinam attollit cristas & spiritus. Quis-
quis igitur es optime lector, tuum erit ut
tecum gaudeas & hanc felicitatem omni-
bus Christum uere professis gratuleris, ac
subinde Deo gratias agas, qui tibi tales
principes quorum praeipuum studium
est, ut regi gloriae portae pateant, & qui
magna alacritate filium exosculantur, ex-
citare non dedignatur, Ardentissimis eti-
am uotis opta & praeare, ut huic similes
plures principes habeamus, hic uero in
negotio quod coepit, quod hactenus facit,
singulari constantia & perseverantia per-
gat, & meretricem inter duo maria se-
dentem contra principem principum se
extollentem, & blasphemias in Deum
euo mentem

50
euomentetur, sine manu, spiritu oris Domini coneratur & conficiatur. Denique bonam militiam militet, fidelemque se usque ad extremum uitae praestet, ut olim coronam uitae accipiat.

Hunc inquam optimum & ualde pium principem, sponte sua currentem & nihil tergiversantem, sed in certamine pulcherrimo coelestis patris ac regis uia praeuentem, omnes summi ac infimi, Nicodemitae, neutrarumque partium & medijs homines assequi studeant, & si quid antea dissimularunt, & alicubi haeserunt, tunc talem Ducem nacti in lucem aspectumque prodeant, & potiore ac priorem ducentes gloriam Dei beneuolentia & fauore hominum coram Regibus & satrapis Christum etiam si Papa cum suis iuratis rumpatur, profiteantur, iam enim sunt egregiam occasionem rei optimae gerendae & perficiendae consequuti ne habent quod amplius obtendant & praetexant. Par est quoque & communis causa ac ipsa pietas postulat ut tu Germania quae prima ad Antichristum opprimendum

N. ij. signa

signa intulisti, & Christo hospitium prae-
buiſti, tanta celebritatis Principem ſocia-
arma tecum iungentem, atque per Polo-
niam & Lituaniā contra eundem Chri-
ſti aduerſarium bellum circumferentem
iamque gladium uerbi dei ſtringentem, &
Eccleſiam Domini longe lateque propa-
gantem, ubi occaſio & res tulerint opera,
conſilio, & patrociniū proſequaris, totum-
que hoc negotium ueris precibus & gemi-
tibus apud Deum prouehas, quod te

ultro eſſe facturam plane confi-

do. Vale atque animo forti

& intrepido ſolus, &

cum alijs, pro

ſacris pugna.

REVERENDIS-
SIMO IN CHRISTO PA-
TRI AC DOMINO, D. PETRO

Paulo Vergerio, olim Episcopo Ius-
tinopolitano & Pontificum Roma-
norum Legato, nunc uero Christi exuli,
patrono & amico suo in maioribus

colendo. Iohannes Aurifaber

Ecclesiarum Prutenicae

rum in Sambia Sua

perattendens.

S. D.

RATIAS AGO DEO
aeterno Patri Domini no-
stri Iesu Christi, qui lucem
Euangelij sui subinde latius spargit, multo-
rumque mentes ad illam serio amplecten-
dam exuscitat. Quemadmodum & in am-
plissimo Poloniae Regno illa nunc magis
magisque oriri, radiosque suos exerere in-
cipit. Adeo ut multi omnium ordinum
boni & praestantes uiri, conatus suos eo di-
rigant, quo tandem aliquando explosa
omnibus e templis, hominumque pecto-

N. ij. ribus

ribus superstitione & idolomania papistica, Vera in eius locum doctrina Evangelij restituatur & succedat. Talia cum sæpe hoc tempore, quo in Prussia uersor, ab hominibus fide dignis commemorari cum magna animi uoluptate audiuerim, memini inter illos, quorum præ cæteris eximia erga tam sacrosanctum institutum uoluntas est, nominatum & prædicatum mihi esse Illustrissimum Principem D. Nicolaum Raduillum Ducem Olicæ ac Niesuis in Lituania, Palatinumque Vilnensem. Vnde ex eo iam tempore & honorifice sentire cœpi de hoc tali fautore & nutritio Ecclesiæ Lituaniæ atque Poloniæ, & Deum, ut illum in hoc sancto proposito confirmaret & proueheret, precatus sum. At uero nunc, postquam istam eius epistolam, qua Lipomano Pontificis Legato respondet, legi, Deus bone, quam multiplici admiratione adfectus sum? Quem zelum, quam in confitenda ueritate ingenuitatem & alacritatem, quantam doctrinæ cœlestis intelligentiam, quantum denique uindicandæ gloriæ Dei, extirpandique impij Papatus studium & ardorem, hic mihi animaduertere uisus

uisus sum: Fateor ingenue, me antea tā-
lia nec cogitasse, nec audiuisse de eo, sed
hic omnia fere mea opinione, aliorumque
relatione, deprehendisse maiora. Quo
magis etiam lator nunc, tum propter Dei
gloriam, tum propter totius Ecclesiæ
(non tantum huius Lituanicæ atque Po-
lonicæ) utilitatem, primum quod Deus
dona in hunc Principem, tot & tanta con-
tulit, deinde quod illa ipsa nobis quoque
multisque alijs innotescere, tali adeo occa-
sione, uoluit. Nam & exempla hæc ad ali-
os erudiendos atque excitandos, confir-
mandosque, efficacissima sunt, & occasio
presentis negotij talis est, ut in illa etiam
singulare quoddam Dei consilium, quo
& dona hæc nobis patefacere, & hostem
suum Antichristum pudefacere uoluerit,
agnoscere atque admirari liceat. Nimi-
rum, cognouerat Pontifex Romanus,
in Polonia hoc agi, ut nationale concili-
um cogeretur, in quo de repurganda do-
ctrina, deque tollendis abusibus, delibe-
rationes essent. Id ille pro sua in Ec-
clesiam Dei tyrannide nullo modo sibi
ferendum ratus, mittit ad Serenissimum
Poloniæ

Poloniæ Regem istum suum ueteranum
capas & lu, qui consilia illa impediatur, quan-
tumque possit Regnum Poloniæ in offi-
cio, obedientiaque sedis Apostaticæ reti-
neat. Interea bonus iste Lippomannus, ad
modum in hac re lippiens, seu cæcutiens
uerius, ea prorsus agit, quæ non possunt
non summo esse exitio & dedecori Papa-
tui in hoc Regno, & e contra magno tum
ornamento, tum solatio Ecclesiæ Dei, ad
quam persequendam ille aduenerat. Nem-
pe cum is non stulte quidem intelligeret in
uno hoc D. Radiuilo per multum mo-
menti esse, istum præ cæteris adoritur, Sed
ita adoritur, ut non tantum suam turpitu-
dinem & cæcitatem insigniter prodat, ue-
rum etiã Principi isti edendæ huius pulch-
errimæ & luculentissimæ confessionis, quã
non modo nunc late spargi, plurimisque
communicari, sed & ad posteros propa-
gari, ingens operæ precium est, magnam
causam occasionemque præbeat. Ista uere
Dei sunt opera. Qui ita nouit sapientes hu-
ius mundi in astutia sua comprehendere, &
suos e tentationibus eripere, mirabiliterq;
consolari, & erigere. Is itaque ueris ge-
mitibus

mitibus orandus est, ut isto modo Ecclesi-
am suam in hac mundi confusione deinceps
quoque tueri ac fouere, Antichristum
autem spiritu oris sui magis magisque con-
ficere pergat. Quemadmodum nunc quis-
dem insigniter facit, non modo per humi-
les & spretos quosdam corā mundo (qua-
les fere sunt qui in publico ministerio uer-
bi Dei uersantur) sed & per Principes, &
quidem tales, qui tot alijs donis ac uirtu-
tibus, tum uero & in rempublicam meri-
tis insignes ac praelustres sunt, Vt omnino
infinitam hominum multitudinem illo-
rum exemplo, testimonioque & iudicio,
moueri atque excitari oporteat.

Neque tamen ista eo a me dicuntur,
quasi in hoc omnia sita esse putem, ut scili-
cet Euangelium tales, tamque potentes &
nobiles in mundo adsertores habeat. Qua-
sique Euangelio non etiam sine his, imo
uero ijs omnibus repugnantibus, sua dig-
nitas & maiestas constet. Sed quod & ista
Dei beneficia, cum dantur, merito agnos-
cenda & prädicanda sunt. Tum uero quod
in hoc exemplo, etiam illud pñs mentibus

intueri & considerare gratum esse existi-
mo, quod hi ipsi potentes & nobiles in
mundo, quando bellum cum Antichristo
gerunt, non tam opibus atque armis suis
mundanis illum inuadunt atque feriunt,
quam spiritu oris diuini, quo Antichri-
stum terrendum, interficiendumque Pro-
pheta & Apostoli prædixerunt. Utque in
præsentia ad talem pugnam Principi isti
eo maior causa & occasio esset, prodit Li-
pomanus in medium, principemque ma-
ledico & blasphemio scripto laceffit. Vi-
res deinde suas ostentat, & quid tum
blanditijs tum uero & obiurgando, terri-
tandoque possit, experitur. Ac sibi forsitan
in his mire placet, Cum tamen nil nisi uul-
gatissima illa, de Ecclesia & fide Catholica,
de uetustate & amplitudine regni Pontifi-
cij, & e contra de doctrina Euangelij no-
uitate (si dis placet) deque paucitate &
imbecillitate amplectentium illam, in me-
dium proferat, & in cuculi modum de-
cantet. Quæ ut imperitum uulgus non
nihil territant & fascinant, ita cæteris pe-
ritioribus, & in doctrina ueræ Ecclesiæ
Catho-

Catholica exercitationibus, nuga merae
sunt. Vt mirum sit, illos non pudore
aliquo inhiberi, quo minus tam protri-
ta & profligata, explosaque iam dudum
terriculamenta & figmenta, etiam nunc in
tanta Euangelij luce proferre, aut cuiquam
obscure audeant. Sed ita nimirum oportet
Antichristum cum summa impietate,
extremam quoque impudentiam coniun-
gere, iuxta scripturam. Palatinus itaque
Vilnensis ita petulanter a Legato prouo-
catus & lacessitus, ne uideatur uel *confessionis*
esse, uel alioqui confessionem illam glori-
sam filij Dei coram hominibus, coram-
que generatione ista mala & adultera de-
fugere, prompte animoseque cum eo con-
greditur, prout epistola hac illius abunde
testatur.

In qua dum obiectiones & calum-
nias aduersarij refutat ac diluit, suamque
sententiam recitat ac confirmat, manife-
ste se aggregat ad ueram Dei Ecclesiam, in
qua uox Euangelij incorrupta sonat. A sy-
nagoga autem Papistica, expressimis uer-
bis se separat, eiusque errores, imposturas,
obscuro Quod nō idolat

idolatrias & blasphemias disertissime reij-
cit ac damnat. Hoc nimirum illud erat,
cuius eliciendi causa Lipomanum ita im-
pudenter insultare isti Principi Ecclesiæq;
Dei oportuit. Quo uidelicet extaret ali-
quod memorabile piæ & ingenuæ confessi-
onis, a magno Principe in hac gente pro-
fectæ, exemplum, quod ad aperiendos
multorum aliorum in toto Regno Polo-
niæ oculos, quo liquidius ueritatem agno-
scant, fraudesque & impietates Papisticas
deprehendant, abominentur & abijciant,
itemque ad confirmandos in uera senten-
tia omnes reliquos, quorum mentib⁹ iam
ante Christus sol iusticiæ illuxit, esset quam
efficacissimum. Merito itaque Deo, etiam
pro hoc singulari beneficio, Ecclesiæque
sue ornamento & incremento, toto pecto-
re agimus gratias. Et ego nominatim
tibi quoque Reuerende in Christo pater,
magnam habeo gratiam, quod & priuato
meum exhilarare animum communi-
catione talium epistolarum uoluisti, &
nunc easdem in publicum edis. Quo no-
mine etiam omnes Christi Ecclesias tibi
gratiam habituras confido. Nam ut hæc ta-
lem

sem Illustrissimi Principis confessionem
haud dubie probaturæ, gratoque animo
accepturæ sunt, ita, cum tua solius diligen-
tia, & qua apud Principes uiros uales auto-
ritate, ut illa typis euulgaretur effectum
sit, nec effici facile per alium, ut ego existi-
mo, potuisset, e tuis ominino manibus il-
lam sunt consecuturæ. Dominus noster
Iesus Christus & has & reliquas omnes
tuas actiones, quibus iuuare Ecclesiam
Dei, regnumq; Antichristi euertere
studes, ad gloriam nominis sui,
multorumque salutem dirigat
& prouehat, Amen. Bene
uale. Regiomonte Cal.
Octobris, Anno
M. D. LVI.

Errores sic Corrige.

- B. ij Linea 10. Apostolicam ꝓ sedem, lege Apo-
stolicam sedem quam.
- D. Linea 14. Commimisce, lege Commemorari.
- E. Linea 2. dissimulasse nihil, lege dissimulasse
nihil.
- E. iij tergo Linea 7. restituti, lege restitui.
- F. Linea 14. scurranum, lege scurrarum.
- F. 4 Linea 17. minima, lege minime.
- G. ij Linea 20. ESSE uacat.
- G. iij Linea 16 intellecta profecta, lege intellectas
profectas.
- H. ij Linea 25. Quia uacat.
- H. Linea 6. exhibendam, exhibenda.
- K. ij Linea 26. iudicium, inditium.
- M. Linea 24. iudicauerunt, indicauerunt.

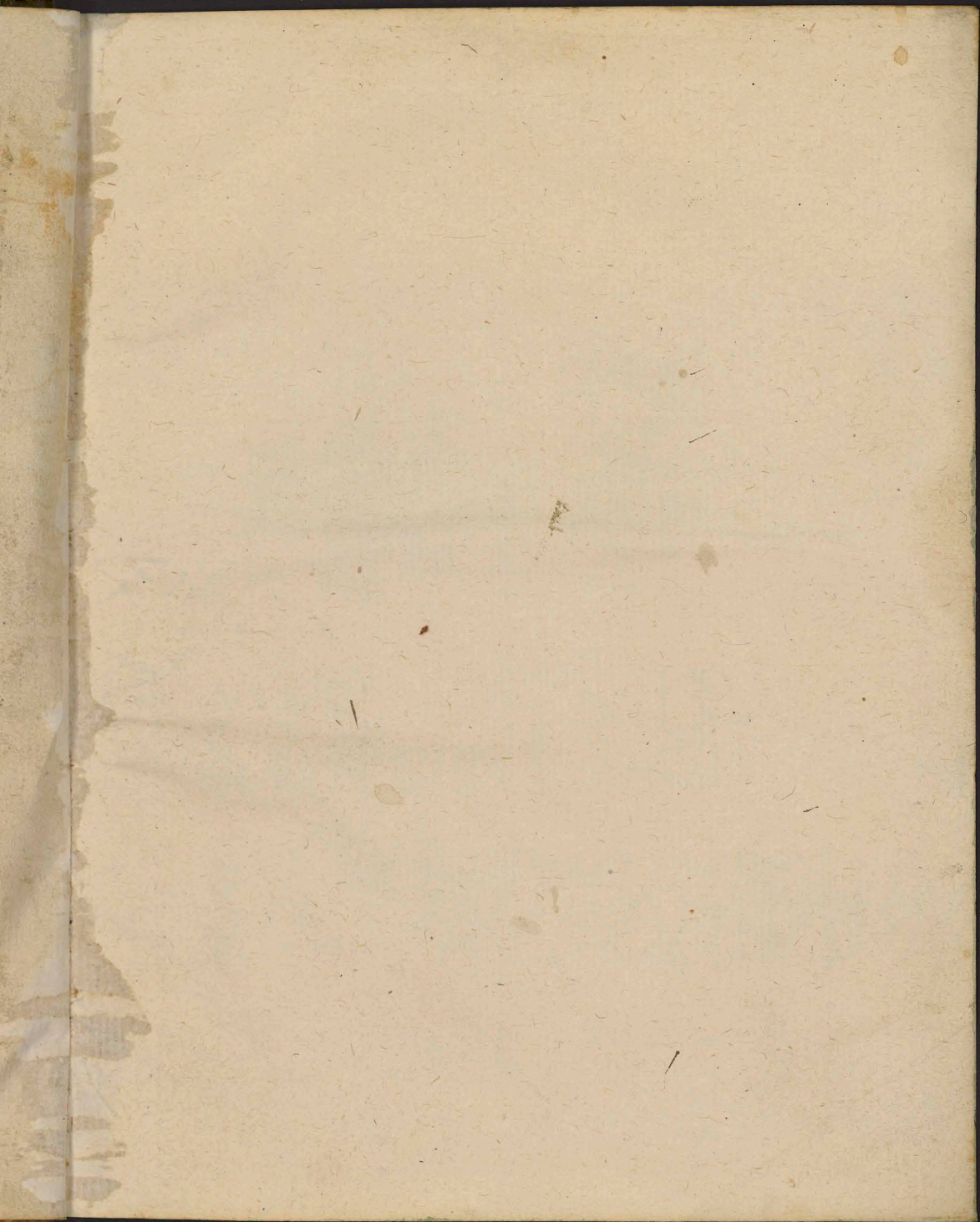
MAiore diligentia utemur in altera ædi-
tione, altera enim mox adornabitur,
cumque Illustrissimus summa sapientia,
summa uirtute, atque de renascenti doctri-
na Christiana optime meritis Princeps,
Dux Christophorus Virtembergicus suæ
fidei confessionem ante quinquennium edi-
derit, cū hac ipsa Illustrissimi Palatini Vil-
nensis confessio, quia pulcherrime con-
ueniet, uno in libro coniungetur, atque una
totam Europam peruadet. Nam ut scias,
christiane lector atq; gratuleris, iam utraq;
est

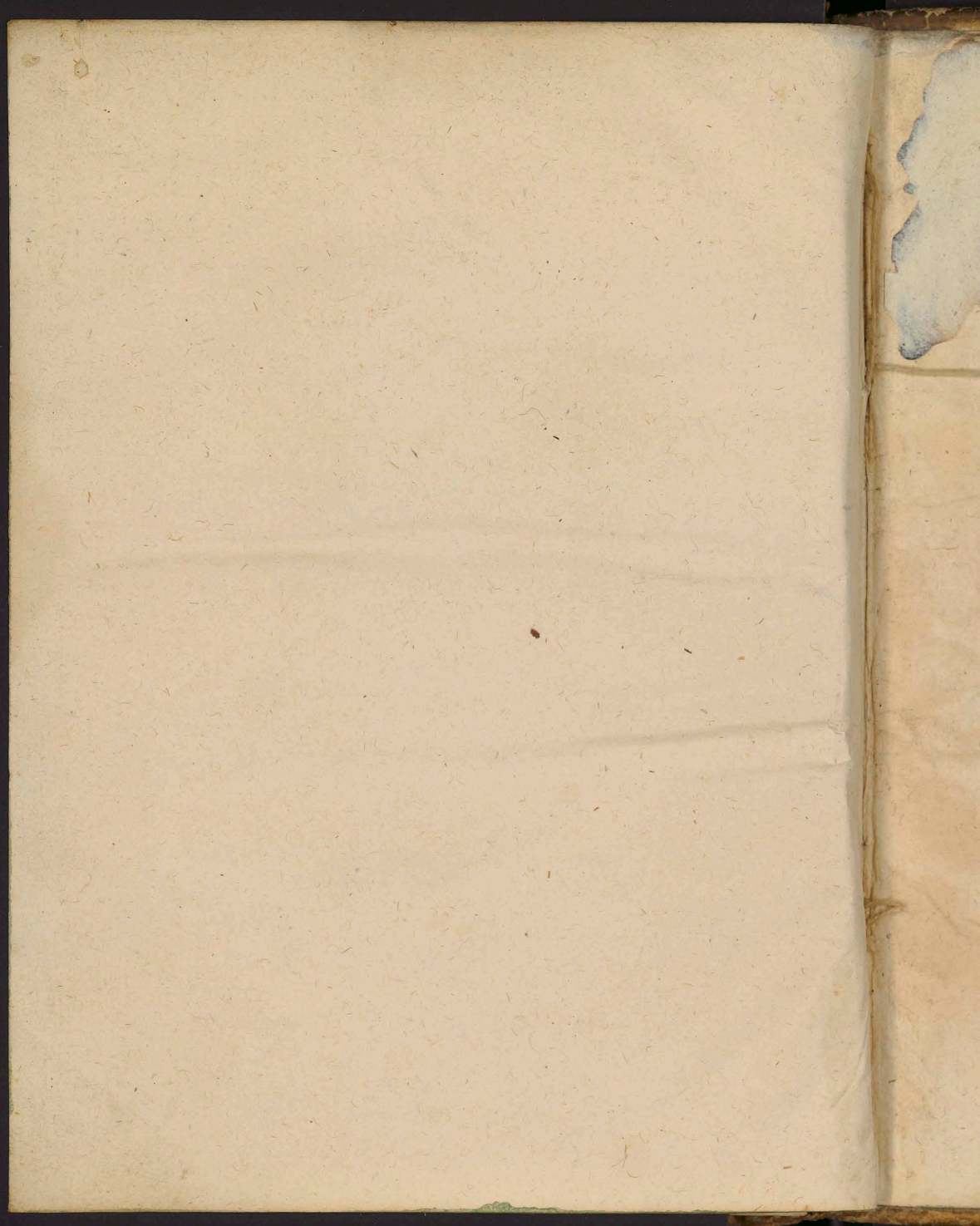
58
est uersa Italice, utraq; Germanice, ac paulo
post etiam Polonice ac Gallice uertetur, ut
omnibus quibus possumus linguis ac stu-
dijs celebremus doctrinā & gloriam ater-
ni patris D. N. Iesu Christi: Corruptiones
uero atq; infamiam Antichristi, eiusq; me-
retriciſ Babilonica patefaciamus atque
exagitemus.

Apocalip. 18.

Quantum glorificauit se, & in delictijs fuit, tantum
date illi tormentum & luctum, quia in corde suo di-
cit, sedeo Regina, & uidua non sum & luctum non
uidebo. Ideo in unadie uenient plagæ eius mors &
luctus & fames, & igne comburetur, quia fortis est
Deus qui iudicabit illam, &c.

Lip
man

1556